

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

33E JAARGANG

WOENSDAG 29 DECEMBER 1948

No. 1651

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).*

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandeputte;
F. Verschielen.*

*Gegevens over adressen, abonnementen enz. op de laatste
bladzijde van dit nummer.*

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week	1023
Sommaire, summaries	1023
Zelfgericht door Prof. S. Posthuma	1024
Nog steeds bilateralisme buiten Europa door Dr Th. H. Mulders	1025
De Britse krachtsinspanning in Afrika door H. de Vos	1028
De toenemende betekenis van vervangingsvezels voor jute	1030
Ingezonden stukken:	
De Nederlandsche scheepbouw en Hoogovens, ingezonden door de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal- fabrieken N.V.	1032
Noz. eens, de te verwachten bevolkingsgroei van de stad Groningen door Prof. Dr E. W. Hofstee, met naschrift van D. H. van Dongen Torman	1033
De bruto-winstmarges in de detailhandel in kruideniers- waren door J. Alers, met naschrift van A. A. C. Reedijk	1034
Aantekening:	
Het eerste verslag van de Nederlandse Regering betreffende de werking van het E.R.P.	1035
Internationale notities:	
De inflatie in Brazilië tijdens de oorlogsjaren	1037
De textielpositie in Finland	1037
Geld- en kapitaalmarkt	1038
Statistieken:	
Bankstaten	1038
Verkeer en vervoer in Nederland	1039

DEZER DAGEN

onverflauwde belangstelling voor het gebeuren in Indonesië, ook internationaal. De Veiligheidsraad heeft niet getalmd, toen zij eenmaal bijeen was. Zonder pauze zijn van vele zijden harde woorden op de Nederlandse hoofden neergedaald. De Engelse „Economist” van 25 dezer geeft daar voor Nederland een kalm antwoord op: „the defence of national freedom itself, will be better preserved by contributions in thought and wealth and manpower — which demand sacrifices — than by speeches in the Security Council — which do not”.

Bij de besluiten ging het kalmer toe, wellicht mede door de Gallische klaarheid van de Franse afgevaardigde, die scheidsrechterlijk optrad. Aan beide partijen werd verzocht het vuren te staken; materieel betekende dit, gezien de omvang van de georganiseerde Republikeinse weerstand, een verzoek aan Nederland om de actie stil te zetten.

De Nederlandse Regering heeft zich hiertegenover niet in gevechtshouding geplaatst. Wel ontkende zij rustig opnieuw de bevoegdheid van de volgens haar eigenmachtig optredende arbiter; de mogelijkheid tot inwilliging van het verzoek werd echter als uitvloeisel van de bereidheid tot samenwerking onmiddellijk in overweging genomen. De Veiligheidsraad wenst geen „Eile mit Weile”, een Nederlands spreekwoord keurt haastige spoed zelden goed.

Zo ziet Sir Stafford Cripps het ook voor Groot-Brittannië's economische problemen. Hij heeft zijn landgenoten als Kerstverrassing een vierjarenplan doen kennen. Aange-toond wordt, dat voor een verhoogd welvaartspeil „staying power” essentieel is. De soberheid, die hij in de trainingsperiode wil opleggen, doet menig Engelsman zuchten, en niet van verlichting.

Dat laatste doet de heer Queuille, nog Frans minister-president. Met een eens ondenkbaar geacht uithoudingsvermogen is zijn Regering weer door een worsteling, ditmaal over de begroting, heengekomen. Schaduwboxen is het voor hem stellig niet, al spreekt men in Frankrijk nog steeds, en naar inhoud niet ten onrechte, van het inflatie-spook.

Inflatie; een oude wonde. Zoals ook verder deze week oude wonden opengingen. De wapenstilstand in Palestina blijkt een kortstondige vreugde te zijn geweest; vijandelikheden zijn weer aan de gang. Tenzij men het eens is met de opvatting van een achttiende-eeuws Amerikaans satyricus: „There is no war, each mortal knows, when one side only gives the blows”. De nieuwe Chinese Regering, hoezeer geprangd van gemoed, heeft verklaard dit nog niet te onderschrijven.

Oud, alles oud. Maar in Rotterdam althans een nieuwe stap ten behoeve van de internationale wederopbouw. Het internationale bouwcentrum begon zijn werk, in een nieuw huis.

Nederlandsche Handel-Maatschappij, n.v.

DEVIEZENBANK

Hoofdkantoor: Amsterdam,
Vijzelstraat 32

Meer dan 100 kantoren in Nederland,
Azië en Afrika. Londen en New York

**ALLE BANK-, EFFECTEN-
EN ASSURANTIEZAKEN**

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

*Fabriek van.
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.*

**ROTTERDAMSCH
BANK**

FINANCIERING
VAN IMPORT-
EN EXPORT-
TRANSACTIES

225 VESTIGINGEN
IN NEDERLAND

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-
nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart,
Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der
Valk, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr.
F. de Vries.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.30;
voor studenten f 19.—; franco per post f 19.80.

Abonnementen worden aangenomen door de
boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Behandeling van alle
bankzaken

* *

Bezorging van alle
assurantien.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

AMSTERDAM · ROTTERDAM · 'S-GRAVENHAGE
DELFT · SCHIEDAM · VLAARDINGEN

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

COUPONBETALING

HEERENGRACHT 179 ● AMSTERDAM-C

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

„HOLLANDIA“

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Annonces voor het volgend nummer

dienen uiterlijk Maandag 3 Jan. a.s. in het bezit te
zijn van de administratie, Lange Haven 141, Schiedam

DE ARTIKELLEN VAN DEZE WEEK.

Prof. S. Posthuma, *Zelfgericht.*

Nederland's herstel sinds de bevrijding mag de ogen niet doen sluiten voor het feit, dat dit herstel slechts mogelijk was door liquidaties van buitenlands bezit en goud, buitenlandse credieten en Marshall-hulp. Zal het herstel kunnen doorgaan, als tenslotte de laatste steun, de Marshall-hulp, wegvalt? Geconstateerd moet worden, dat, zelfs bij de gunstigst denkbare wederontplooiing van onze economische activiteit in Indonesië en een krachtig herstel van de West-Duitse economie, de nog resterende jaren van Marshall-hulp het evenwicht niet zullen brengen. In 1949 zal de volle druk van de thans onvermijdelijk geworden economische moeilijkheden nog niet voelbaar worden. Thans komen echter de jaren, waarin de Nederlanders hun bestaansrecht in een nieuwe en in vele opzichten blijvend veranderde samenleving zullen moeten gaan bewijzen.

Dr Th. H. Mulders, *Nog steeds bilateralisme buiten Europa.*

Terwijl in Europa voortdurend over multilateraal handelsverkeer wordt gesproken, wordt elders in de wereld weer meer de weg van het bilateraal verkeer bewandeld. In feite is dit een heroriëntering van markten, een correctie op de tijdens en na de oorlog geforceerde gerichtheid van de landen buiten Europa op de Verenigde Staten. Merkwaardig is, dat deze handelswijze helpt het vrije handels- en betalingsverkeer na 1952 te herstellen. Door hergroepering van markten (vermindering van dollaraankopen en stimulering van aankopen in die gebieden, waarmede de desbetreffende landen een actieve handelsbalans hebben) ontstaat na verloop van tijd wellicht een nieuw evenwicht. Wil dit echter werkelijkheid worden, dan zullen de Europese landen ervoor moeten zorgen, dat zij straks op velerlei gebied met de Verenigde Staten kunnen concurreren.

H. de Vos, *De Britse krachtsinspanning in Afrika.*

Vóór 1940 was voor Groot-Brittannië het deel van zijn Empire, dat ten Oosten van de Rode Zee gelegen is, belangrijker dan het deel, dat ten Westen daarvan is gelegen, in het bijzonder belangrijker dan de bezittingen in Afrika. De laatste oorlog heeft hierin grote wijzigingen gebracht. Na afloop der vijandelijkheden bleek, dat het hier niet een tijdelijke opleving betrof; vooral Groot-Brittannië is zich bewust geworden van de schier onmetelijke hulpbronnen van Afrika. Moeilijkheden, die aan de economische ontsluiting van Afrika nog in de weg staan, zijn: een tekort aan arbeidskrachten, een tekort aan verkeersmiddelen en haven-outillage en het vraagstuk der gronderosie. Inmiddels worden ook andere Europese landen zich van Afrika's mogelijkheden bewust; er liggen hier kansen om zich enigermate uit de huidige dollargreep van het Westelijk halfrond los te maken.

De toenemende betekenis van vervangingsvezels voor jute.

In tegenstelling tot vóór de oorlog zijn de voorraden jute bij de fabrikanten thans zeer klein. Gezien deze schaarste hebben de berichten over overstromingen in de jute-aanplantingen in Pakistan een ernstige bezorgdheid verwekt. Pakistan is 's werelds voornaamste juteproducent. Het laat India, belangrijke afnemer, een hoog uitvoerrecht betalen; voorts heeft het de exportquota naar „hard-currency“-landen opgeheven, doch die naar „soft-currency“-landen gehandhaafd. Deze restrictiemaatregelen, en de hoge juteprijzen, hebben het zoeken naar concurrerende vezels sterk gestimuleerd. Het zal van het beste procédé afhangen, aan welke van deze vezels (sisal bijv.) de voorkeur zal worden gegeven.

SOMMAIRE.

Prof. S. Posthuma, *Autocritique.*

Les Pays-Bas se trouvent actuellement confrontés avec une importante question notamment le point de savoir si le redressement économique se prolongera lorsque dans quelques années l'aide Marshall aura cessé. Même si l'Indonésie et l'échange commercial avec l'Allemagne occidentale commenceront à fournir de nouveau des profits, l'on peut affirmer, dès maintenant, qu'après les années-Marshall, l'équilibre économique ne sera pas encore rétabli.

Dr Th. H. Mulders, *Toujours des accords bilatéraux hors de l'Europe.*

Les accords bilatéraux conclus hors de l'Europe sont la cause d'un regroupement des marchés; et d'une correction de la dépendance considérable des pays hors de l'Europe de la zone dollar. A la fin un nouvel équilibre pourrait vraisemblablement se produire à la suite de ce regroupement. Il faut cependant, et c'est une condition impérieuse, que l'Europe soit bientôt à même de concurrencer les États Unis dans différents secteurs.

H. de Vos, *L'effort britannique en Afrique.*

Différents pays en Europe, mais surtout le Royaume Uni, se sont rendus compte des ressources presque inépuisables de l'Afrique. Ce continent offre des possibilités pour se libérer, plus ou moins, de l'emprise du dollar.

L'importance croissante de la fibre artificielle en remplacement de jute.

A cause de la politique de restriction du Pakistan, le jute est actuellement assez rare; les prix sont élevés. C'est pourquoi on s'est appliqué à rechercher des fibres artificielles et de meilleurs procédés pour les y substituer.

SUMMARIES.

Prof. S. Posthuma, *The Netherlands at the crossroads.*

At present the Netherlands is facing the important question whether economic recovery will continue after the end of Marshall aid. As a matter of fact, even if recovery in Indonesia and Western Germany makes as good a progress as possible, equilibrium after 1952 will be very difficult to obtain. In the years to come the Netherlands will have to fight for its existence.

Dr Th. H. Mulders, *Bilateralism in non-European parts of the world.*

Bilateralism outside Europe means a regrouping of markets and a correction of being extremely dependent on the dollar area. In the long run this regrouping might perhaps cause a new international equilibrium. An important condition is that Europe must be able to compete with the United States in various fields.

H. de Vos, *The British effort in Africa.*

Several European countries, especially Great Britain, have become aware of the importance of Africa's enormous resources. Africa offers various chances to ease the present dependency on the dollar area.

The increasing significance of substitutes for jute.

In consequence of Pakistan's restrictive policy jute is very scarce, prices are high. Therefore much research is done to find substitutes.

ZELFGERICHT.

1948 loopt ten einde. Het is nu meer dan drie jaren geleden sedert de ineenstorting van Duitsland en de bevrijding van ons land. Wanneer we ons afvragen, in hoeverre deze jaren, jaren van opbouw zijn geweest en welke vraagstukken nog voor ons liggen, is het goed alle zelfverheerlijking terzijde te stellen en ons niet met een al te gemakkelijk optimisme in slaap te wiegen.

Niet te ontkennen valt, dat er in deze jaren veel van hetgeen vernield was, is hersteld; dat de gezondheidsstand na de beproevingen van de oorlogswinter in het algemeen gesproken uiterst gunstig is en dat de arbeidsvrede op een bewonderenswaardige wijze is bewaard. Door grote delen van ons volk is in deze jaren gewerkt met een intensiteit en zelfopoffering, die de hoogste bewondering wekt, al moet daarnaast helaas worden geconstateerd, dat dit bepaaldelijk *niet* voor allen geldt. In het bijzonder is de productiviteit in een sleutelindustrie als het mijnbedrijf beneden de rechtvaardigerwijze te stellen verwachtingen gebleven.

Financieel zijn belangrijke stappen gedaan op de weg naar een sanering, al blijft — onvermijdelijkerwijze — nog altijd een gedeelte van de tijdens de oorlog geschapen geldhoeveelheid een latente bedreiging voor ons economisch evenwicht, in het bijzonder voor onze betalingsbalans.

Al dit goede mag ons echter niet blind maken voor het feit, dat deze ontwikkeling slechts mogelijk was:

in de eerste plaats door opoffering van onze buitenlandse banksaldi en een zeer belangrijk gedeelte van ons goud, en in de tweede plaats van een groot deel van ons buitenlandse effectenbezit. Van de banksaldi kan men misschien zeggen, dat deze in ons economisch bestel geen onmisbare rol vervulden; een groot deel ervan vloeide voort uit vooroorlogs vluchtkapitaal, dat men met een zeker recht als „een appeltje voor de dorst” kon beschouwen. Voor de rest omvatten zij de tijdens de oorlog geaccumuleerde opbrengsten van coupons en dividenden. Niettemin is het een verlies aan deviezenreserve, een verlies waarvan de betekenis wel eens wordt onderschat, omdat in een periode, waarin vrijwel overal ter wereld deviezenrestricties bestaan, de waarde van een liquide reserve niet duidelijk aan het licht treedt. Dit zal echter in toenemende mate het geval worden, naarmate men er uit andere hoefde aan zou kunnen gaan denken, die beperkingen prijs te geven. Er komt dan vroeg of laat een ogenblik waarop juist het gemis aan liquide middelen de laatste en zeer wezenlijke hinderpaal zal blijken voor de overgang naar een vrijere economie. M.m. geldt zulk's voor het goud, de liquide reserve bij uitstek.

Het verlies aan buitenlands effectenbezit betekent het verlies van een inkomstenbron, die tot grotere dagelijkse prestaties of het aanvaarden van een lager levenspeil moet leiden.

In de derde plaats hebben wij voor aanzienlijke bedragen buitenlandse credieten moeten opnemen, hetgeen ons in de toekomst eveneens voor de taak stelt de rente en de aflossing door harder werken of grotere zuinigheid te verdienen.

In de vierde plaats heeft de Marshall-hulp, toen al onze reserves practisch waren geliquideerd, van het Amerikaanse effectenbezit ongeveer de helft was verdwenen en de bestaande credietbronnen uitgeput raakten, ons in staat gesteld nog een tijd lang 'op de ingeslagen weg voort te gaan. Afgezien van het feit, dat wie giften aanvaardt, daarmee al spoedig iets van zijn zelfstandigheid prijs geeft, is dit nooit meer dan een tijdelijke steun, die snel zal verminderen en waarvan het einde reeds bij voorbaat vaststaat.

Ruw gesproken kunnen wij zeggen, dat 15 tot — later — 12 pCt van hetgeen een ieder onzer in de jaren na de bevrijding heeft gemeend als inkomen te hebben verdiend, in wezen heeft bestaan en nog bestaat uit kapitaalsintering, aangaan van schuldverplichtingen of cadeaux.

Wanneer wij ons dit voor ogen stellen, blijkt de wankel basis van alle in de aanhef genoemde herstelverschijnselen maar al te duidelijk.

Beklemmend rijst de vraag, welk gedeelte van dit herstel gehandhaafd zal kunnen blijven, wanneer tenslotte de laatste steun, de Marshall-hulp, wegvalt.

Zo gezien vervult de overgang van 1948 op 1949 ons niet alleen met dankbaarheid, maar ook met zorg. Immers, wij staan thans onmiskenbaar voor een keerpunt. Voortleven zoals in de afgelopen drie jaren is niet langer mogelijk. We staan voor de onafwendbare noodzakelijkheid om in een korte spanne tijds de maatregelen te treffen, nodig om een anders onvermijdelijke ineenstorting van ons economisch leven te verhinderen.

Welke zijn die mogelijkheden? Erger nog, zijn deze mogelijkheden er? Kunnen wij redelijkerwijze verwachten bij handhaving van het bestaande levensniveau ons productie-apparaat in de eerstvolgende paar jaren zozeer te versterken, dat de inkomsten daarvan het wegvallen van de hierboven genoemde bronnen kan compenseren?

Een uiterst pijnlijke omstandigheid is, dat wij voor een zo groot gedeelte voor onze meest noodzakelijke invoeren zijn en zullen blijven aangewezen op het dollargebied. Onze dollarbehoefte is in de eerste plaats een behoefte aan voedsel en in de tweede plaats een behoefte aan grondstoffen en uitrusting voor onze industrie.

Onze uitvoer naar het dollargebied zal zelfs bij de meest spectaculaire vergroting het bestaande peil van de dollarinvoeren nimmer kunnen dekken.

Het is derhalve niet alleen noodzakelijk te komen tot een vergroting van de productiviteit in het algemeen, maar meer in het bijzonder zal deze productiviteit zich moeten richten op een vermindering van het dollartekort. De omstandigheid, dat bij het bestaande en vooreerst onmisbare stelsel van dwangkoersen de dollar internationaal ver is ondergewaardeerd, maakt het onvermijdelijk, dat de Overheid in dit opzicht compenserende maatregelen zal moeten treffen. Dit betekent, dat alle nieuwe investeringen sterk eenzijdig gericht zullen moeten worden, op alles wat dollarverdienend of -besparend kan zijn, en dat zelfs een gedeelte van het reeds bestaande productie-apparaat geleidelijk anders zal moeten worden gericht. Zowel het een als het ander zal slechts met een belangrijke vermindering van de bestaande rendementen mogelijk zijn. Doordat West-Europa als geheel op dit punt in een zelfde situatie verkeert, dreigt het gevaar, dat zonder een tijdige en voor velen pijnlijke verzet van de bakens de West-Europese landen voor het feit komen te staan, dat ze wel in staat zijn elkaar onderling van luxe producten te voorzien, maar dat ze gezamenlijk aan een gebrek aan essentialia te gronde gaan. Nederland neemt in dit opzicht, helaas, een zeer kwetsbare plaats in.

Verdere ingrijpende veranderingen zijn dan ook onmisbaar. Zij liggen, voor zover het ons land betreft — het is reeds bij herhaling betoogd —, in de eerste plaats in Indonesië en in de tweede plaats bij de wederinschakeling van West-Duitsland in het West-Europese economische leven.

Slechts inschakeling van de driehoekshandel met Indonesië maakt het mogelijk bij een uitbreiding van de productiviteit de marginale nuttigheid van de te leveren prestaties althans enigszins op peil te houden. Iedere politiek, die niet door het inzicht in de waarheid van deze stelling wordt gedragen, is destructief.

De wederinschakeling van West-Duitsland heeft in wezen een zelfde effect. In Nederland bestaat op dit punt, ondanks de nog schrijnende wonden van de bezetting, een grote mate van realiteitszin. Maar nog sterker dan ten aanzien van Indonesië is het niet alleen Nederland en zelfs niet in de eerste plaats Nederland, dat op dit punt heeft te beslissen.

Zonder af te dalen in kwantitatieve beschouwingen moet echter worden geconstateerd, dat zelfs bij de gunstigst denkbare wederontplooiing van onze economische activiteit

in Indonesië en een krachtig herstel van de West-Duitse economie, de resultaten in de enkele jaren van de Marshall-hulp, die ons, naar we hopen, gegeven zullen zijn, het evenwicht niet zullen brengen. Dit betekent, dat de vraag onder ogen zal moeten worden gezien, of de verhoging van het levenspeil, die in het bijzonder sedert de opheffing van distributiemaatregelen heeft plaatsgevonden, niet op de een of andere wijze weer gedeeltelijk zal moeten worden te niet gedaan. Zal het Nederlandse volk hiertoe de nodige morele kracht bezitten? Men kan gemakkelijk decreteren, dat aan het bestaande levenspeil niet mag worden getornd, maar men kan niet decreteren, dat Amerika zijn hulpverlening maar moet voortzetten, wanneer mocht blijken dat de Nederlandse economie dit levenspeil niet kan opbrengen.

Wat dan dreigt is, dat terwille van een zo lang mogelijk handhaven van het bestaande levenspeil, de investeringen tot een dusdanig minimum worden beperkt, dat voor het opgroeiend geslacht geen voldoende kapitaalsuitrusting aanwezig zal zijn en een cumulatief proces van afbraak wordt ingeluid.

Een ander gevaar is, dat men, vasthoudend aan de gedachte, dat de bestaande minimuminkomens onder geen enkele omstandigheid mogen worden verlaagd, de last geheel tracht te leggen op de hogere inkomens door steeds kleiner wordende differentiatie in de reële beloningen. Het moge waar zijn, dat diegenen, die het meeste krijgen, ook het meeste kunnen missen, maar toch mogen hierbij twee dingen niet uit het oog worden verloren.

In de eerste plaats wordt het cultuurpeil van een volk niet gedragen door de massa van de minimum inkomentrekkers. Wanneer grote categorieën van gestudeerden op een inkomen worden aangewezen, dat het hen steeds moeilijker maakt de opvoeding van hun kinderen te verzorgen en een studie te bekostigen, die hen bij hun intrede in de maatschappij op een zelfde wetenschappelijk en cultureel niveau brengt als dat van hun ouders, gaan we onherroepelijk berg af. Er zijn sectoren van onze samenleving, waar dit gevaar daadwerkelijk dreigt.

Een tweede opmerking van min of meer gelijke strekking moet worden gemaakt t.a.v. het noodzakelijke verschil in beloning tussen prestaties van meer of minder economische betekenis. Het mag nog wel eens uitdrukkelijk gezegd worden, dat de inkomensverschillen een economische functie hebben, in zoverre zij de prikkel vormen tot grotere prestaties. Daarbij gaat het zowel om de directe reactie van degene, die door de kans op een groter inkomen wordt geprikkeld tot harder werken en tot het ontplooiën van ondernemersactiviteit, als t.a.v. de prikkel tot het verwerven van groter vakmanschap door de opgroeiende generatie. Wanneer het verschil in inkomens tussen ongeschoolden, geschoolden en specialisten te klein wordt, heeft dit vroeg of laat, en waarschijnlijk vroeger dan men zich wil realiseren, invloed op de gehele opbouw van onze economische samenleving. Tegenover een te brede basis komt een te kleine top en het zijn juist de mensen aan de top, die het cultuurpeil dragen. Zij ook zijn degenen, die de wegen moeten vinden tot handhaving en vergroting van de productiviteit, die tenslotte evenzeer aan de minder beqaafden ten deel zal komen te vallen.

Het eerste Marshall-jaar eindigt per 3 April 1949. Vermoedelijk zal daarop een interim-allocatie volgen voor de maanden April tot en met Juni, terwijl daarna de toewijzingen voor het tweede Marshall-jaar tegemoet mogen worden gezien.

Aannemende, dat deze toewijzingen inderdaad door het Congres zullen worden aangenomen, staat het vast, dat ze niet onbelangrijk lager zullen zijn dan die van het eerste Marshall-jaar. Niettemin zullen zij nog belangrijk hoger zijn dan die van het derde en vierde jaar, terwijl na het einde van het vierde jaar nauwelijks op verdere hulpverlening anders dan in de vorm van zakelijke credieten gerekend mag worden.

Zo gezien zullen de thans onvermijdelijk geworden eco-

nomische moeilijkheden in 1949 eerst geleidelijk voelbaar gaan worden.

De volle druk kan in 1949 nog nauwelijks worden verwacht. Niettemin zal 1949 voor ons land belangrijk zijn, doordat de richtlijnen voor het te voeren beleid zullen moeten worden gelegd en de bereidheid van ons volk, zich daaraan aan te passen, althans in beginsel zal dienen te blijken.

Het ware, onbillijk en overdreven te beweren, dat wij drie jaar lang de bevrijding hebben gevierd. Men zal echter evenmin kunnen ontkennen, dat wat wij tot op heden hebben bereikt, slechts mogelijk is geweest door intering van ons buitenlands vermogen en steun van derden. Thans komen de jaren, waarin wij door een meer resolute coördinatie van de beschikbare productieve krachten, een grotere soberheid bij alle vormen van dienstverlening door overheids- en semi-overheidsinstanties — in het bijzonder wanneer daarvoor investeringen noodzakelijk zijn — en tenslotte door een wederversterking van de remmen op het verbruik — waarbij ik in het bijzonder denk aan de algemene rem van een vrijere prijsvorming — ons bestaansrecht in een nieuwe en in vele opzichten blijvend veranderde samenleving zullen moeten gaan bewijzen.

Amsterdam.

S. POSTHUMA.

NOG STEEDS BILATERALISME BUITEN EUROPA.

Om het herstel in het zich ontwikkelende tempo te kunnen voortzetten en de consumptie op het bestaande peil te handhaven, zou het importsurplus van Europa t.a.v. het Westelijk halfrond, dat in 1947 \$ 8 mrd bedroeg, in 1948 ongeveer \$ 6 mrd hebben moeten bedragen. Aangezien de valutareserves van de Europese landen uitgeput dreigden te geraken, de meeste landen buiten de Verenigde Staten geen credit meer konden of wensten te verstrekken en het tenslotte ook de Europese staten — in verband met hun toekomstige betalingsbalanspositie — ongewenst leek om nog omvangrijke verplichtingen aan te gaan, dreigde een ineerstorting van de wereldhandel. De Marshall-hulp heeft dit verhinderd. Het gat van \$ 6 mrd is met de kleine \$ 5 mrd, die Europa krijgt, bijna gedicht. De Amerikaanse hulpverlening heeft derhalve met betrekking tot de wereldhandel deze betekenis, dat de handel tussen het Westelijk halfrond en Europa (met uitzondering dan van het Oostelijk deel) op ongeveer het bestaande niveau wordt gehandhaafd.

Daarenboven is de Marshall-hulp dienstbaar gemaakt aan de bevordering van het inter-Europese handelsverkeer, dat in 1947 slechts een derde van de totale handel van de Europese landen omvatte, tegenover meer dan de helft vóór de oorlog. Bepaalde landen zijn nl. verplicht om het equivalent van een deel der Marshall-dollars aan andere Europese landen door te geven, waartegenover de doorgevende landen dan de zgn. „conditional grants” ontvangen.

Een verpruiming van het inter-Europees handelsverkeer ontstaat voorts uit de Parijse betalingsovereenkomst van 16 October jl., gesloten tussen de Marshall-landen. De landen besluiten hierbij om maandelijks automatisch, d.w.z. zonder dat toestemming van partijen nodig is, debet- en creditsaldi uit het betalingsverkeer van de landen tegen elkaar weg te schrappen, voor zover daardooraldi worden verminderd. Ook zal compensatie geschieden, wanneer hierbij een nieuw saldo voor een land ontstaat of een bestaand saldo wordt verhoogd; dit is evenwel slechts mogelijk als partijen er mee instemmen.

Wij, Europese burgers, zijn zo zeer betrokken bij en geïmponeerd door de bovengenoemde drieërlei gebied bestrijkende maatregelen, waarbij de eerste groep de algemene

voorwaarde tot herstel van een „vrij verkeer” aangeeft, doch de tweede en derde categorie reeds een eerste begin van multilateraal handels- en betalingsverkeer betekenen, dat het de meesten van ons dreigt te ontgaan, dat ondanks het Marshall-plan zich elders een ontwikkeling aftekent, die tegengesteld is aan de bovenbedoelde.

Canada.

Bezien we vooreerst het Noordelijk deel van het Westelijk halfrond, met name Canada. Van oudsher heeft Canada een actieve handelsbalans met Engeland, doch een passieve met de Verenigde Staten. Hoofdzakelijk door het ontbreken van de convertibiliteit kon het saldo uit de export naar Engeland gedurende de laatste jaren niet ter afdekking van het negatief saldo t.o.v. de Verenigde Staten worden gebruikt. Teneinde het wegvloeiën van goud en dollars tegen te gaan, dat uit dien hoofde ontstond — de valutareserve daalde van \$ 1,5 mrd ultimo 1945 tot \$ 0,5 mrd op het einde van 1947 — stelde Canada reeds in November 1947 een aantal invoercontingenten vast. Hoewel hierbij niet naar landen is gediscrimineerd, zijn de goederencategorieën en de contingenten dusdanig bepaald, dat speciaal de importen uit de Verenigde Staten worden geremd. Ter compensatie van de aldus afgesneden invoer dienden de importen uit de landen, waarmede Canada een actieve balans heeft, te worden gestimuleerd. Daarom is een onderscheid gemaakt tussen de dollararme en de niet-dollararme gebieden. De dollararme gebieden zijn vrijgesteld van het vragen van een invoervergunning, aangezien zij aanvankelijk onder hun contingent bleven.

We constateren hier derhalve een streven om de onevenwichtigheid in de handelsbalans met de afzonderlijke partners weg te nemen.

Momenteel profiteert de Canadese export sterk van de zgn. „off-shore purchases”. Gedurende het eerste halfjaar van de Marshall-hulp werd meer dan 40 pCt van de aankopen buiten de Verenigde Staten in Canada besteed. De met dit bedrag gekochte goederen gingen practisch geheel naar Engeland. De waarde hiervan komt ten naaste bij overeen met het betalingsbalanstekort van dit land t.a.v. Canada, zodat dit tekort door Marshall-dollars wordt gedekt. Zolang de besteding van de „off-shore”-dollars in Canada in de huidige omvang blijft gehandhaafd — en er wordt verwacht, dat dit voorlopig het geval zal zijn — worden de nadelige gevolgen van de niet-omwisselbaarheid van het pond sterling voor Canada grotendeels weggenomen.

Toch is er reden om aan te nemen, dat Canada, ondanks de gunstige ontwikkeling van de deviezenreserve ingevolge het bovenstaande, aan de thans bestaande politiek zal vasthouden. Sir Stafford Cripps heeft nl. enige tijd geleden in Ottawa doen uitkomen, dat Engeland weliswaar er naar streeft om in 1952 weer een evenwichtige betalingsbalans te verkrijgen, doch dat het, zijns inziens, dan nog niet een volledige convertibiliteit van het pond sterling kan garanderen. Voor Canada betekent dit, dat de oude driehoeksverhouding in het betalingsverkeer waarschijnlijk over enige jaren niet in zijn vroegere vorm wordt hersteld, en het is daarom zaak voor het land nu reeds door het verwerven van nieuwe afzetmarkten, resp. door het verlaten van momentele aankoopmarkten en door het stimuleren van de eigen industrie zich op de na 1952 geldende verhoudingen in te stellen. Een verzachting van de handelspolitieke bepalingen t.a.v. de Verenigde Staten wegens de verbeterde valutapositie is dan ook voorlopig niet te verwachten, daar deze bepalingen in de naaste toekomst mede zullen moeten dienen om een structuurverandering van de buitenlandse handel van het land voor te bereiden.

Zuid-Amerika.

In het Zuidelijk deel van het Westelijk halfrond liggen

de kaarten niet veel anders. Practisch alle landen hebben hier in de oorlog goede zaken gemaakt. De goud- en dollarsaldi van deze gebieden stegen dan ook tot ongekende hoogte. Toen de Verenigde Staten geheel voor vredesdoeleinden gingen produceren, vond evenwel een sterke wegvloeiing van dollars plaats. De Latijns-Amerikaanse staten hebben dit aanvankelijk gaarne toegestaan, daar men door de ruime goederenvoorziening de inflatoire tendenties hoopte te bedwingen, iets waarin men tot dan toe niet was geslaagd. In feite zijn de valutareserves daardoor inefficiënt aangewend voor allerlei onnodige consumptiegoederen. Thans, nu de Latijns-Amerikaanse staten serieus aan industrialisatie willen beginnen, zijn de deviezen, die voor de aankoop van kapitaalgoederen in het buitenland nodig zijn, niet of maar gedeeltelijk aanwezig. In diverse landen hebben de deviezenreserves de critieke grens bereikt. De goudvoorraad van Argentinië liep van \$ 1.176 mln (op 31 December 1945) terug tot \$ 200 mln in Juli 1948. In Mexico viel de laatste twee en een half jaar een vermindering van \$ 292 mln tot \$ 70 mln te constateren. De goud- en deviezenreserves van Chili en Colombia namen in twee jaar tijds met de helft af. Op grond van een en ander zijn in de loop van 1947 reeds een aantal maatregelen getroffen, die in 1948 nog verder werden uitgebreid en die vooral de importen uit de Verenigde Staten beogen te weren. Ter compensatie van de aldus afgesneden invoer dienden de importen uit Europa te worden gestimuleerd. Dit verklaart de toegestane verruiming van de handelsmogelijkheden binnen de bestaande handelsverdragen en het sluiten van nieuwe handels- en betalingsovereenkomsten met Europese landen.

De Marshall-hulpverlening heeft, ondanks de hoge verbetering gebracht. Weliswaar ligt in de doelstelling van de Marshall-hulp opgesloten, dat de Zuid-Amerikaanse landen niet in eerste instantie worden geholpen; het doel is immers niet, dat het werelddollartekort wordt opgeheven, maar slechts dat het gebrek aan dollars in Europa voor een groot deel uit de wereld wordt geholpen. Nochtan kunnen de landen van Latijns-Amerika zonder zelf „grants” of „credits” te ontvangen, op directe en op indirecte wijze van de Marshall-hulp profiteren. Op directe wijze door de „off-shore purchases”; op indirecte wijze door de aankopen tegen betaling in harde valuta van Europese landen, die door de Marshall-hulp ruimer in hun dollars zitten.

Wat het directe voordeel betreft, dit is tot dusverre zeer beperkt gebleven. De toewijzingen waren tot 15 October jl. namelijk voor de volgende landen: Chili \$ 31 mln, Brazilië \$ 19 mln, Mexico \$ 15 mln, Uruguay \$ 4 mln, Argentinië \$ 2 mln. Deze cijfers, herleid op jaarbasis, komen overeen met de volgende percentages van de totale export van de genoemde landen in 1947: Chili 21 pCt, Brazilië 3 pCt, Mexico 7 pCt, Uruguay 4 pCt, Argentinië 0,4 pCt. Met uitzondering van Chili hebben deze landen derhalve slechts weinig van de Marshall-dollars gezien. Het aandeel van de genoemde landen zal in de toekomst, naar wordt verwacht, waarschijnlijk echter iets toenemen.

Deze toewijzingen betekenen niet, dat voor een gelijk bedrag méér dollars dan voorheen in Latijns-Amerika worden besteed; met name geldt dit niet voor de mijnbouwproducten, die thans nog zeer sterk zijn. Voor deze goederen is, in tegenstelling bijv. tot de agrarische producten, in de Verenigde Staten een ruime markt; practisch de gehele productie werd in het jongste verleden tegen dollars afgezet. „Off-shore purchases” van sterke goederen verhogen dan ook niet de dollarontvangsten. Alleen door de levering van agrarische producten binnen het Marshall-plan kunnen additionele dollars binnenkomen. Mede door de grote oogsten in de Verenigde Staten zijn de „authorizations” voor deze goederen evenwel minimaal geweest.

De indirecte voordelen zijn nog geringer en waarschijnlijk zelfs negatief. De financiering van tekorten op de

Europese betalingsbalans, welke tot April 1948 gedeeltelijk door andere landen dan de Verenigde Staten geschiedde, is thans grotendeels door de Noord-Amerikanen overgenomen. Hierdoor komen additionele dollars ter beschikking. Deze worden echter mede gebruikt voor aankopen in de States ter vervanging van importen uit Latijns-Amerika, die voorheen gedeeltelijk op crediet, doch tegen prijzen plaatsvonden, die ver boven het wereldprijsniveau lagen.

We zien derhalve geringe aankopen binnen het kader van de „off-shore purchases” in Latijns-Amerika; hiervan nog weer een deel (mijnbouwproducten), dat ook zonder Marshall-hulp in harde valuta zou zijn betaald, terwijl alleen voor agrarische producten de Amerikaanse toewijzingen uiteindelijk meer dollars zouden kunnen binnenbrengen. Dit laatste voordeel wordt nog weer voor een deel weggenomen door versterkte aankopen van sommige Europese landen in de Verenigde Staten.

De Marshall-hulp bewijst dus als tegenstroom, die de wegvloeiing van goud en dollars in Latijns-Amerika tegenhoudt, slechts een beperkte dienst. Handhaving van de bestaande handelsbeperkingen en uitbreiding van de bilaterale verdragen liggen dan ook in het verschiep.

Het sterling-gebied.

Bij het nagaan van de ontwikkeling buiten Europa en het Westelijk halfrond volstaan wij met een beoordeling van het handels- en betalingsverkeer binnen de sterling area. Tot de zgn. „scheduled countries” (sterling bloc) behoren immers de belangrijkste economische gebieden elders in de wereld.

Zoals bekend, heeft Engeland op 21 Augustus 1947 na een periode van 5 weken, waarin volledige convertibiliteit gold, voor de zgn. „transferable account”-landen de mogelijkheid opgeheven om sterling naar de „American account”-gebieden over te maken. Dit betekende tevens, dat de „dollar-pool” weer werd ingesteld voor de landen van het sterlinggebied, omvattende Engeland, de Dominions (zonder Canada), de koloniën, protectoraten en mandaten. In beginsel hebben de landen van de sterling area, met uitzondering van Zuid-Afrika, dat zijn eigen deviezen beheert, het recht om op de gemeenschappelijke deviezenpool te trekken.

Aangezien de sterling area als geheel practisch gehandhaafd is gebleven (alleen Egypte en de Faroër-eilanden vielen af) en overmakingen binnen deze groep automatisch plaatsvinden, zou men geneigd kunnen zijn te concluderen, dat hier van een streven naar bilaterale verhoudingen geen sprake is. Toch blijkt de discrepantie, tussen de invoer van en de uitvoer naar de belangrijkste handelspartner, Engeland, veel geringer dan vroeger te zijn. Voor een deel is dit het automatisch gevolg van de verbetering van de schuldenpositie van deze landen t.o.v. het moederland, waardoor derhalve het actieve saldo van de handelsbalans van bedoelde landen t.o.v. Engeland kleiner kon worden, hetzij door vermindering van de rentelasten, hetzij door gedeeltelijke deblokkering van tijdens de oorlog te Londen gekweekte saldi. Doch voorts is dit veroorzaakt door de tactiek van de Dominions om Engelse goederen toe te laten teneinde aldus de noodzaak om uit de deviezenpool te trekken, zoveel mogelijk te beperken. Dit is weer gedeeltelijk een gevolg van gentlemen agreements en geheime afspraken om de praktische gevolgen van de trekkingsrechten te verkleinen. Het dollartekort leidt derhalve ook hier weer tot bilaterale verhoudingen. Dit geldt te meer waar de automatische transferabiliteit binnen de sterling area in hoofdzaak van belang is voor de betalingen tussen moederland en Dominion en minder voor verrekeningen tussen de Dominions enz. onderling, gezien de gelijke economische (vroeg-kapitalistische) structuur en de daaruit voortspruitende geringe handel tussen deze gebieden.

Aangaande de invloed van de Marshall-hulp aan Engeland zij er aan herinnerd, dat het tekort op de Engelse

betalingsbalans in 1946 en 1947 gemiddeld £ 500 mln bedroeg. Dit werd grotendeels door Canadese en Amerikaanse credieten gefinancierd. Als gevolg hiervan en mede dank zij de activiteit van de andere sterlinglanden onderging de dollarpool een naar verhouding geringe vermindering. Zij liep terug van £ 581 mln op 31 December 1945 tot £ 468 mln ultimo 1947. Aangezien diverse Dominions voortaan wel niet veel meer zullen inbrengen dan uit de pool trekken (als men het verzoek van Engeland om niet meer op te nemen dan in te brengen, zo mag interpreteren), betekent de Marshall-hulp aan Engeland, die het eerste jaar £ 315 mln bedraagt, slechts, dat een snelle afbrokkeling van de valutareserve, die mede door de uitputting van de buitenlandse credieten dreigde, wordt vermeden. Een sterke verandering van de bestaande verhoudingen kan uit dien hoofde dan ook niet worden verwacht. Deze verhoudingen kenmerken zich weliswaar niet door bilaterale verdragen maar wel door het streven naar partiële evenwichten, vastgelegd in al of niet stilzwijgende overeenkomsten, een en ander tot steunverlening aan het moederland.

Besluit.

Op het ogenblik, waarop in Europa voortdurend over multilateraal handelsverkeer wordt gesproken, gaat men elders in de wereld derhalve weer meer de weg van het bilateraal verkeer bewandelen. Dit openbaart zich vooreerst in handelsverdragen tussen de landen buiten de Verenigde Staten onderling, waarbij niet in de laatste plaats ook aan de verdragen tussen niet-Europese en Europese landen moet worden gedacht. In feite is dit een heroriëntering van markten, die een correctie vormt op de tijdens en na de oorlog geforceerde gerichtheid van de landen buiten Europa op de Verenigde Staten. Uiteraard komt dit verschijnsel het duidelijkst tot uiting bij de landen, die een sterk autonome binnen- en buitenlandse politiek volgen (speciaal in het Westelijk halfrond). In mindere mate en ook in andere vorm, bijv. door afspraken en stilzwijgende overeenkomsten, manifesteert zich het streven om in- en uitvoer met elke handelspartner meer in evenwicht te doen zijn bij die gebieden, waartussen een solidariteitsgevoel bestond en die op grond daarvan niet zo snel door tijdelijk economisch voordeel van afnemer resp. van leverancier verwisselden.

Het merkwaardige van deze handelwijze is, dat zij helpt het vrije handels- en betalingsverkeer na 1952 te herstellen. Wanneer men er nl. van uitgaat, dat het internationale handels- en betalingsevenwicht alléén met de Marshall-hulp er over vier jaren niet zal zijn, bewerkt een hergroepering van markten door vermindering van aankopen in de Verenigde Staten en stimulering van de aankopen in de gebieden, waarmede de desbetreffende landen een actieve handelsbalans hebben, dat na verloop van enige tijd wellicht een nieuw evenwicht ontstaat of tenminste het verkrijgen van een evenwicht wordt bevorderd. Hierdoor wordt hetzelfde doel gediend als waarnaar de Marshall-hulp streeft: vrijheid van het handelsverkeer na beëindiging van de periode van hulpverlening; de middelen zijn echter, zoals bleek, geheel verschillend.

Willen echter de hier bedoelde middelen effectief zijn, dan zullen de landen buiten de Verenigde Staten, dus ook de Europese, er voor moeten zorgen, dat zij tegen het tijdstip, dat het multilaterale handels- en betalingsverkeer wordt hersteld — gesteld dat dit ondanks de onwennigheid van de Verenigde Staten om als crediteurnatie op te treden mogelijk is — op velerlei gebied elders in de wereld met de States kunnen concurreren. Alleen dan zullen de in het bilaterale raam en min of meer onder dwang geopende handelskanalen niet leeglopen.

Het gevaar, dat men van de huidige belemmeringen vreest, nl. dat zij niet meer zullen worden afgeschaft, is slechts ten dele reëel, omdat men met de gevolgde handelwijze o.a. oude verbindingen wil herstellen, waarvan in het

verleden bleek dat zij, ook onder normale omstandigheden, de druk van buiten konden weerstaan. Voor een ander deel is het evenwel waar, dat na verloop van tijd zal blijken, dat de omstandigheden permanent zijn gewijzigd ten nadele van een aantal landen buiten de Verenigde Staten, en met name van vele Europese landen. De grote betekenis van het Marshall-plan is, dat het deze wijzigingen — naar we hopen — binnen de perken houdt. Voor de bevordering van het multilateraal verkeer buiten Europa is het plan echter vooralsnog weinig effectief, ondanks het feit, dat tot nog toe bijna de helft van de Marshall-dollars buiten de Verenigde Staten (off-shore) werd besteed. Zoals reeds gezegd, zijn hier eerst op lange termijn gezien resultaten te verwachten. Het is op grond hiervan dan ook wellicht voorbarig om nu al van „growing pains all over the world”¹⁾ te spreken.

Eindhoven.

Dr Th. H. MULDER.

¹⁾ Marshall Plan Letter, 25 November 1948.

DE BRITSE KRACHTSINSPANNING IN AFRIKA.

Vóór de laatste wereldoorlog was voor Groot-Brittannië het deel van zijn Empire, dat gelegen is ten Oosten van de Rode Zee, belangrijker dan het deel, hetwelk ten Westen daarvan is gelegen, in het bijzonder belangrijker dan de Britse bezittingen in Afrika.

De laatste oorlog heeft hierin belangrijke wijzigingen gebracht. Vooral door de intrede van Japan in de oorlog werden belangrijke delen van het Empire door de vijand bezet of werd een intensief handelsverkeer onmogelijk gemaakt. Door deze omstandigheden kwam de grondstoffenvoorziening van Groot-Brittannië plotseling in ernstig gevaar te verkeren. Immers, vele waardevolle grondstoffen voor de industrie moet Groot-Brittannië uit Zuid-Oost-Azië betrekken. De aanvoer van tin en rubber uit Malakka en Nederlands-Indië, evenals sisal, copra, petroleum, kina en andere waardevolle producten uit onze Oost, de Manilla-heenep en copra uit de Philippijnen, al deze producten gingen voor de geallieerden verloren. In het heetst van de strijd moest Groot-Brittannië gaan uitzien naar andere grondstoffenleveranciers. Welk gebied kwam hiervoor meer in aanmerking dan het nog sluimerende werelddeel Afrika?

Opvoering van de productie.

Gedurende de eerste twee jaren van de oorlog hadden de geallieerden een groot tekort aan scheepstonnage, waardoor een groot deel van de koloniale producten van Afrika niet kon worden vervoerd. Het resultaat was, dat de productie van een groot aantal goederen sterk werd ingekrompen. Om tegemoet te komen aan de ernstige gevolgen van deze productiebeperking besloot de Britse Regering door het verlenen van subsidies de producenten te steunen. In 1942 moest de productie plotseling tot het uiterste worden opgevoerd. Dit zag men bij de sisalcultuur in Oost-Afrika, de rubber in Belgisch Congo, de cacao en oliehoudende gewassen in West-Afrika, het koper van Congo en Rhodesia enz. De Unie van Zuid-Afrika kreeg bovendien de zware taak toebedeeld om zo veel mogelijk uitrustingsstukken voor de strijdende geallieerde legers in het Noorden te vervaardigen. Het spreekt van zelf, dat deze krachtsinspanning op vele moeilijkheden stuitte.

Men had in het verleden een dergelijke ontwikkeling niet kunnen voorzien, zodat er een groot tekort bestond aan goede wegen, voldoende spoorwegmateriaal, geschikte vliegvelden, geschoolde arbeidskrachten, voldoende energiebronnen, landbouwwerktuigen enz. In een koortsachtig tempo is men toen terstond aan het werk gegaan om in deze leemten enigermate te voorzien. Afrika sluimerde niet langer, doch werd een van de slagaders van de geallieerde oorlogsbedrijvigheid en een niet te onderschatten

factor in de uiteindelijke nederlaag van onze gemeenschappelijke vijanden. Deze krachtsinspanning strekte zich niet alleen uit tot de Britse gebieden, doch ook tot Belgisch Congo en in veel mindere mate tot enkele Franse gebieden en tot de Portugese bezittingen.

De motor voor de verdere economische ontwikkeling van Afrika was in werking gesteld, want na afloop van de vijandelijkheden zou al dra blijken, dat het hier niet een tijdelijke opleving betrof, welke spoedig zou ineenzakken, wanneer de andere productiegebieden weer een woordje meespreken. Integendeel. Door de oorlogsomstandigheden is de wereld zich enigermate bewust geworden van de schier onmetelijke natuurlijke hulpbronnen van dit uitgestrekte werelddeel. Vooral in Groot-Brittannië, de belangrijkste acteur op dit toneel, zag men de toestand scherp afgetekend tegen een hemel, welke dreigde te worden verduisterd door sombere wolken, welke eventueel de ontbinding zouden kunnen inhouden van het eertijds zo machtige Empire. De Britse positie in Azië in het algemeen en in Zuid-Oost-Azië in het bijzonder is al evenmin sterk te noemen als de Nederlandse positie in Indonesië. Hoewel Groot-Brittannië in Azië economisch zeker nog niet is uitgespeeld, hebben leidende kringen in Londen erkend, dat op politiek gebied de toestand daar zeer is veranderd in het nadeel van Groot-Brittannië. Het is daarom logisch, dat men zich met alle energie werpt op de verdere ontwikkeling van de gunstig gelegen Britse gebieden in Afrika.

Initiatief van de Overheid.

In het hierna volgende zullen wij een kort overzicht geven van de maatregelen, welke zijn getroffen om deze economische ontsluiting van de Brits-Afrikaanse gebieden mogelijk te maken. Voor dit doel dienen wij terug te gaan tot 1929. In dat jaar toch werd de „Colonial Development Act” aangenomen, waardoor gelden ter beschikking kwamen voor de ontwikkeling van de Britse koloniën. Van veel belang is deze wet nooit geweest. In 1940 kwam echter een andere wet tot stand, namelijk de „Colonial Development and Welfare Act”. Bij deze wet werd een bedrag van £ 5 mln ter beschikking gesteld voor de ontwikkeling van de koloniën (in 1929 was dit bedrag slechts £ 1 mln), benevens £ 500.000 per jaar voor researchwerk. De loop der oorlogsgebeurtenissen heeft de uitvoering van de met deze gelden uit te voeren projecten aanzienlijk vertraagd, hoewel toch nog gedurende de oorlog 548 projecten in uitvoering waren tot een totaal bedrag van £ 16 mln. Naast deze wettelijke voorziening was het geregeld voorgekomen, dat het moederland aan enkele koloniale regeringen bedragen ter beschikking stelde als bijdrage in de dekking van de financiële lasten.

De volgende wet, nog tijdens de oorlog aangenomen, was de „Colonial Development and Welfare Act 1945”, welke de duur van de wet van 1940 verlengde tot 1956 en tezelfdertijd het totale toe te kennen bedrag over de periode 1946-1956 op niet minder dan £ 120 mln bracht, waarbij werd vastgesteld, dat hiervan jaarlijks niet meer dan £ 17,5 mln mocht worden uitgegeven. Het jaarlijkse maximumbedrag voor researchdoeleinden werd gesteld op £ 1 mln.

Van het totale bedrag van £ 120 mln is voor de koloniën afzonderlijk uitgetrokken £ 85 mln in de vorm van tienjarenplannen. Van dit laatste bedrag werd £ 55 mln toegekend voor de ontwikkeling van de koloniën in Afrika, hetgeen neerkomt op ongeveer 65 pCt.

De gelden, welke door de „Colonial Development and Welfare Act” ter beschikking komen van de koloniën, zijn voornamelijk bestemd voor de opbouw van het primaire economische, sociale en bestuursapparaat, dat ten grondslag moet liggen aan een verdere economische ontsluiting. In de meeste gevallen zijn dit werken, waarvan de uitvoering ligt op het terrein van de Overheid. Hieronder kunnen wij rangschikken het verkeersapparaat, de „public

utilities", de gezondheidszorg met nauw daaraan verbonden een betere voeding, landbouwvoorlichting, onderwijs enz. Voor een algehele ontsluiting van deze gebieden is een dergelijke activiteit echter niet voldoende.

„Colonial Development Corporation”.

Om hierin te voorzien is men in Groot-Brittannië overgegaan tot de oprichting van de „Colonial Development Corporation”, een lichaam, dat ten doel heeft om elk ondernemen in de koloniën ter ontginning van de natuurlijke hulpbronnen te steunen en eventueel te financieren, mits een gezonde economische opzet aanwezig is. In de statuten van de Corporation is uitdrukkelijk verklaard, dat zij niet wenst te zijn een vervanger van het particuliere initiatief, doch dat zij alleen dit particuliere initiatief wenst aan te vullen, waar dit nodig is.

De financiële bevoegdheden van de C.D.C. gaan zeer ver. Zij is bevoegd om tot een bedrag van £ 100 mln op lange termijn en tot een bedrag van £ 10 mln op korte termijn uit te lenen. Deze leningen zullen voornamelijk de vorm aannemen van voorschotten door de „Secretary of State”, welke als gevolg hiervan een zekere zeggenschap zal hebben in de Corporation, welke echter niet bijzonder ver gaat en welke alleen zal worden aangewend, wanneer zaken van algemeen belang in het geding komen.

Gezien het zeer veelzijdige werkterrein van de Corporation, wordt de nodige elasticiteit bij de beoordeling van de projecten aangehouden: Een van de belangrijkste onderdelen is wel de landbouw; daar de landbouw, vooral in tropisch Afrika, een van de voornaamste grondslagen is voor een verdere economische ontwikkeling (betere voeding van de inlandse bevolking, waardoor groter arbeidsreservoir). Vandaar, dat de Corporation ook zal bemiddelen bij de modernisering van de inlandse landbouwmethoden: Men kan de „Colonial Development Corporation” vergelijken met de „Industrial Development Corporation” in de Unie van Zuid-Afrika, met dien verstande, dat de I.D.C. zich uitsluitend bezighoudt met de ontwikkeling van de industrie.

De C.D.C. heeft geen voorkeur voor grote projecten. Kleinere projecten, mits op gezonde basis, zullen evenzeer voor steun in aanmerking kunnen komen. Wel zal er in verband met de precaire Britse monetaire positie voorkeur bestaan voor die projecten, welke binnen korte tijd hun rendement zullen afwerpen. Van zeer veel belang zal verder zijn, in hoeverre voor de verwezenlijking van een project dollars zijn gemoeid of dollars zullen worden bespaard.

Tenslotte is als derde lichaam nog opgericht de „Overseas Foodstuffs Corporation” met een totaal kapitaal van £ 55 mln, waaruit onder andere het grote grondnotenplan van de Britse Regering wordt gefinancierd.

Naast het grondnotenplan in Oost-Afrika zijn op het moment de volgende uitbreidingsplannen nog in studie of verkeren reeds in een stadium van uitvoering: uitbreiding en mechanisering van de grondnotenvoerbouw in Brits West-Afrika, uitbreiding van de tabakscultuur in Rhodesië (Rhodesiëtabak wordt hoe langer hoe meer aangewend in de Britse cigarettenindustrie), de verbouw van Manillahennep in Brits Borneo, uitbreiding van de steenkolenproductie in Nigeria. In een beginstadium verkeren voorts nog de plannen voor de uitbreiding van de tungolieproductie in Nyasaland, terwijl men in Kenya binnenkort de lijnzaadteelt hoopt te introduceren.

Dit zijn enkele projecten. Welke van deze projecten van blijvende aard zullen zijn, moet de toekomst leren. Vaak staat men voor de meest onwaarschijnlijke verrassingen. Het tijdstip voor dergelijke grootscheepse projecten is echter gunstig, daar er van de meeste grondstoffen nog een nijpend tekort bestaat, terwijl de prijzen in de meeste gevallen nog exorbitant hoog zijn. De meerdere kosten van het Oost-Afrikaanse grondnotenplan zijn bijvoorbeeld grotendeels weer gedekt door een niet verwachte prijsstijging van de grondnoten op de wereldmarkt.

Hoewel de „Colonial Development Corporation” daar waar nodig zelf de productie ter hand neemt, heeft de werkzaamheid van dit lichaam in de meeste gevallen toch de goedkeuring kunnen wegdragen van het particulier ondernemen. In verschillende gevallen ziet men zelfs een hartelijke samenwerking met andere geheel particuliere financiële en „development corporations”.

Men ziet hier dus, dat de Overheid door middel van de „Colonial Development Corporation” in meerdere of mindere mate op het terrein komt van het particulier initiatief. Hiervoor zal men twee belangrijke argumenten kunnen aanvoeren. In de eerste plaats is het particulier initiatief niet in staat om in een korte tijd de koloniën harmonisch en op grote schaal tot ontwikkeling te brengen. In de tweede plaats brengt de uitvoering van bepaalde onderdelen zodanige risico's met zich, dat er slechts weinig particuliere ondernemingen te vinden zullen zijn, die dergelijke risico's à bout portant zonder steun zullen aanvaarden. Bovendien zijn de huidige fiscale lasten van het grootkapitaal vaak zo zwaar, dat dit niet in staat is om de nodige fondsen te leveren.

Daar het al of niet slagen van de voorgestelde ontwikkelingsplannen van de Britse koloniën een zaak is, welke het gehele Britse volk aangaat, ligt het voor de hand, dat de Regering de niet te ontkennen risico's loopt. Een goed voorbeeld hiervan is het Britse grondnotenplan in Oost-Afrika, dat reeds zeer veel meer heeft gekost dan men aanvankelijk had gedacht. Het nationaal belang van Groot-Brittannië eist echter, dat men de risico's neemt en op de ingeslagen weg zal voortgaan. Men moet niet vergeten, dat door de activiteit, welke het gevolg is van deze regeringsprojecten, het particulier initiatief — zo mocht blijken, dat er inderdaad goede mogelijkheden voor verdere rendabele exploitatie in de koloniën aanwezig zijn — toch zal worden geprikkeld om eveneens tot investeringen op grote schaal over te gaan. De Regering fungeert hier dus als motor voor de verdere economische ontwikkeling. Wanneer men de zaak zo beschouwt, dan is het overheidsingrijpen zeker te rechtvaardigen, te meer nog, daar het eerste doel van deze ontwikkelingsplannen is om de grondstoffenproductie van het Britse Rijk zo hoog mogelijk op te voeren; teneinde minder afhankelijk te worden van de Verenigde Staten. Hier zijn wij gekomen bij

De rol van de Afrikaanse koloniën in de Britse economische crisis.

Teneinde de na-oorlogse Britse economie te kunnen stabiliseren, is men er toe overgegaan om het gehele probleem van in- en uitvoer opnieuw te bezien. In de eerste plaats was hiervan het gevolg een restrictie van de importen uit de dollararea en andere „hard currency”-landen. In de tweede plaats moesten echter ook de importen uit andere sterlinglanden opnieuw worden bestudeerd. Men moet zich namelijk op het standpunt stellen, dat vele artikelen, welke thans uit de eigen delen van het Rijk worden geïmporteerd, wellicht voordeliger naar de dollarlanden kunnen worden geëxporteerd. De consumptie van dergelijke artikelen dient in het eigen rijk daarom zo veel mogelijk te worden beperkt. Consumptierestricties kunnen echter slechts een tijdelijk karakter hebben. Om deze redenen is de uitbreiding van de koloniale productie de belangrijkste maatregel op lange termijn om het verstoorde economische evenwicht in het Britse Rijk te verhelpen. Het huidige tekort aan levensmiddelen, voedingsgewassen en grondstoffen vormt voor de Britse koloniën een unieke gelegenheid voor een snelle economische ontwikkeling, waardoor ze tevens het moederland helpen om uit de dollarschuld te geraken.

Dit vormt uiteindelijk nog een argument voor het actief deelnemen door de Britse Regering aan de ontwikkeling van de koloniën door middel van de „Colonial Development Corporation”, welk argument dus is gebaseerd op de huidige benarde economische en financiële situatie van Groot-

Brittannië, terwijl ook de onzekere politieke situatie hier wel een rol zal spelen.

Problemen.

Tot nu toe hebben wij gewezen op de grote ontwikkelingsplannen in Afrika, in het bijzonder van Britse kant, en men zou onwillekeurig de indruk krijgen, dat binnen afzienbare tijd Afrika andere vooraanstaande productiegebieden snel zal overvleugelen. Toch moeten wij hier wijzen op de vele moeilijkheden en problemen, welke de verdere economische ontsluiting van Afrika nog in de weg staan. De belangrijkste hiervan zijn:

- a. Een tekort aan geschikte arbeidskrachten.
- b. Een tekort aan verkeersmiddelen en havenoutillage.

Wanneer men op grote schaal in alle delen van Afrika de voorgestelde ontwikkelingsplannen tot uitvoering gaat brengen, dan zal het arbeidsprobleem zeer moeilijk oplosbaar blijken te zijn. Opvoering van het aantal arbeiders is noodzakelijk. Immigratie van arbeidskrachten uit andere werelddelen komt niet in aanmerking. Eerst op de lange duur zal door een betere medische verzorging en een betere voeding het aantal arbeiders kunnen worden opgevoerd. Voorwaarde voor die betere voeding is een modernisering van de inlandse landbouw.

Met de verkeersmiddelen is het al niet gunstiger gesteld. Het verkeersprobleem is echter gemakkelijker op te lossen dan het arbeidersprobleem. Afrika heeft een groot aantal niet met elkaar verbonden spoorwegnetten, met de beide Rhodesia's en de Unie van Zuid-Afrika als gunstige uitzondering. In de meeste gevallen laat de outillage van deze spoorwegnetten veel te wensen over; zij zijn in ieder geval in het geheel niet berekend op een toenemend groot vervoer. Een zware druk wordt dan ook uitgeoefend op de Britse zware industrie. In geheel Afrika roept men om locomotieven en ander spoorwegaanbouw, terwijl men hierin slechts voor een gering deel kan voorzien. Zo mogelijk wil men deze orders niet plaatsen in de Verenigde Staten, daar dit de Britse dollarsituatie weer nadelig zou beïnvloeden. Groot-Brittannië staat voor de keuze van het verlenen van preferenties voor de levering van materiaal bestemd voor de koloniën of voor de export naar het buitenland, speciaal naar die landen, waar het betaling in „hard currency” ontvangt. Daar de koloniën echter vele producten leveren, waaraan de Verenigde Staten eveneens een grote behoefte hebben, geeft men in Londen algemeen de voorkeur aan de noodzakelijke orders voor de koloniën. De traagheid van de afleveringen is echter een van de redenen van de grote tegenslagen, welke worden ondervonden in het grondnotenplan.

Ernstiger dan het tekort aan spoorwegaanbouw is de onvoldoende outillage van de Afrikaanse havens. In vele gevallen duurt het twee tot zelfs drie en vier weken, vóór de schepen gelost en geladen zijn. Een gevolg hiervan is, dat verschillende scheepvaartmaatschappijen ertoe moesten overgaan om de vrachttarieven op bepaalde havens te verhogen. Voordat de outillage van de meeste Afrikaanse havens op peil is gebracht, zal er nog een lange tijd moeten verstrijken.

Wanneer het verkeersprobleem is opgelost en er verbetering is gekomen in de arbeidspositie, dan zal een belangrijke rem voor de verdere ontwikkeling van de Afrikaanse gebieden zijn weggenomen en zal Afrika werkelijk een groots toekomst tegemoet gaan. Dit wil weer niet zeggen, dat er geen andere vraagstukken overblijven, welke voortdurend aandacht vragen. Altijd dreigt nog op de achtergrond het vraagstuk van de gronderosie. Dit in het bijzonder bij de agrarische productie, daar in bepaalde streken de erosie een schrikbarende omvang dreigt aan te nemen. Wij behoeven alleen maar te wijzen op de Unie van Zuid-Afrika, Belgisch Congo en verschillende streken in Oost-Afrika. Nauw verwant hieraan is het waterprobleem. Van de uitspraak, welke men vaak hoort, namelijk dat Zuid-Afrika opdroogt, is inderdaad iets waar. Grote groene

vruchtbare oppervlakten zijn thans herschapen in troosteloze steppen.

De bouw van grote stuwdammen is echter in de ontwikkelingsplannen niet vergeten. Veel zal hiermede kunnen worden bereikt, te meer nog daar de opwekking van elektrische energie voor mijnbouw en industrie hand in hand kunnen gaan met de irrigatie. Afrika beschikt namelijk in vergelijking tot de andere werelddelen over de grootste hoeveelheid hydro-electrische energie, en wel 38,2 pCt. Zo goed als niets wordt van deze energie benut. Wanneer de stuwdam bij Jinja in de bovenloop van de Nijl en de dam in de Karibakloof in de Zambezi gereed zijn, zal een grote hoeveelheid elektrische energie over grote afstanden kunnen worden gedistribueerd.

Naast Groot-Brittannië worden ook de andere Europese mogendheden, welke bezittingen in Afrika hebben, zich meer en meer bewust van de grote toekomst, die ook hun Afrikaanse bezittingen deelachtig kunnen worden. Reeds sedert verschillende jaren wordt er een steeds nauwer contact onderhouden tussen de vier belangrijke West-Europese landen, die bezittingen hebben in Afrika, namelijk Groot-Brittannië, Frankrijk, België en Portugal. Als uitvloeisel hiervan zijn er na de oorlog verschillende koloniale conferenties gehouden, waar bepaalde koloniale problemen werden behandeld. De laatste van deze conferenties werd van 11 tot en met 13 Juni jl. gehouden in het Indisch Instituut te Amsterdam. Daar deze conferentie niet alleen beperkt bleef tot Afrika, was ook Nederland hierbij tegenwoordig. Bij de volgende Afrikaanse conferentie zal echter ook Nederland vertegenwoordigd zijn, hoewel ons land geen bezittingen in Afrika heeft.

Wij kunnen hierin een streven zien om de West-Europese samenwerking ook daadwerkelijk in praktijk te brengen. Men wordt zich in de hoofdsteden van de verschillende West-Europese landen hoe langer hoe meer bewust, dat een krachtig West-Europa alleen maar mogelijk is, wanneer het de hulpbronnen ter beschikking heeft van het uitgestrekte werelddeel Afrika. De gezamenlijke exploitatie van Afrika zal het deze landen mogelijk maken om zich enigermate uit de huidige dollargreep van het Westelijk halfrond los te maken.

's-Gravenhage.

H. DE VOS, ec.drs.

DE TOENEMENDE BETEKENIS VAN VERVANGINGSVEZELS VOOR JUTE.

Een medewerker schrijft ons:

De berichten over overstromingen in de jute-aanplantingen in Pakistan hebben in de juteverwerkende industrieën van vele landen een ernstige bezorgdheid verwekt, een bezorgdheid, die zich ook meester zal maken van allen, die de beschikking moeten hebben over verpakkingsmateriaal voor het transport van levensmiddelen en andere producten. Reeds thans immers kan door exportquota voor de verschillende landen en de vertraagde verscheping vaak niet aan de vraag worden voldaan.

In tegenstelling met vroegere jaren zijn de stocks bij de fabrikanten of zeer klein of ze bezitten die in het geheel niet, zodat ze van „hand to mouth” moeten werken.

Jute is een gewas, dat vrijwel uitsluitend in Voor-Indië kan worden verbouwd. Hierdoor is men van de productie in dit gebied geheel afhankelijk, terwijl ook soms politieke factoren een rol spelen in de bereidheid om deze grondstof te leveren. Dit hebben we ten aanzien van Zuid-Afrika kunnen opmerken, op welk land, als gevolg van het naturellen vraagstuk, een boycot is toegepast.

Gedurende de laatste wereldoorlog heeft de productie van deze vezel een grote wijziging ondergaan. Als gevolg van de campagne „plant meer voedsel” was de jute-oogst in Bengalen, als onverdeelde provincie, van 7.982.000

balen van 400 lb in 1939/1940 teruggelopen tot 4.481.000 balen in 1946/1947 en in Assam van 746.000 tot 482.000 balen.

Na de deling van Voor-Indië in twee staten heeft men de eigenaardige situatie gekregen, dat de jute voor verreweg het grootste gedeelte wordt verbouwd in Pakistan, terwijl de juteverwerkende industrieën zich vnl. in India bevinden.

Het gevolg hiervan is, dat India voor het grootste gedeelte van zijn grondstof van Pakistan afhankelijk is. Van deze gunstige situatie heeft Pakistan gebruik gemaakt door een hoog uitvoerrecht op ruwe jute te heffen, waardoor de fabrikanten van India een hoge prijs voor de grondstof moeten betalen.

Een andere maatregel, door Pakistan dit jaar getroffen, was deze, dat de exportquota naar landen met „hard currency” werden opgeheven, doch voor de landen met „soft currency” bleven bestaan. Voor Nederland en ook voor Indonesië zal dus de invoer van ruwe jute en juteproducten voorlopig gelimiteerd blijven.

Voor Pakistan, dat arm aan delfstoffen is, is het echter van groot belang zoveel mogelijk harde valuta te ontvangen om daarmee een industrie voor zijn steeds groeiende bevolking op te bouwen.

Hoewel de juteprijzen na de oorlog zeer hoog waren, heeft men aan de aanplant toch niet die uitbreiding gegeven, welke men zou verwachten. Zo is voor het seizoen 1948/1949 de uitzaai slechts met 12½ pCt toegenomen, waardoor een oogstvermeerdering van 850.000 à 1.000.000 balen zal worden bereikt en de totale productie voor dit seizoen op ongeveer 9.000.000 balen kan worden gesteld; een hoeveelheid, nauwelijks voldoende voor de wereldbehoefte. Van het aanleggen van stocks van enige betekenis zal dan ook geen sprake kunnen zijn.

De gedachte zit hierbij, voor om de jute op een hoog prijsniveau te houden, omdat men in de veronderstelling leeft, dat de wereld het niet zonder jute kan stellen, zodat de producenten dus de prijzen kunnen dicteren zonder rekening te houden met de economische omstandigheden.

Het behoeft nauwelijks te worden gezegd, dat deze politiek belangrijke schade zal berokkenen aan de jute-industrie zowel van India als die van alle overige landen.

De tegenwoordige wereldvraag naar ruwe jute en afgewerkte producten is door de sterk toegenomen toepassing van deze vezel van zo'n omvang, dat een grotere oogst zonder een belangrijke val in de prijzen gemakkelijk zou kunnen worden verkocht.

Een terugval van de raming van 9 miljoen tot rond 8 miljoen balen als gevolg van de plaats gehad hebbende overstromingen zal zich dan ook sterk doen gevoelen. Was aan India in het begin van 1948 een toezegging gedaan van 5 miljoen balen uit Pakistan, thans is deze gereduceerd tot 3,5 miljoen. Waar in India zelf een productie van 1.750.000 balen wordt verwacht, heeft het dus voor 1948/1949 de beschikking over 5.250.000 balen, terwijl de jaarlijkse behoefte 6.000.000 balen bedraagt. India zal dus in het komende tijdvak zeer weinig ruwe jute kunnen uitvoeren.

Het gevolg zal zijn, dat de toch reeds hoge prijzen voor deze vezel nog hoger zullen komen te liggen.

Vervangingsvezels.

Die hoge prijzen en de restrictiemaatregelen van Pakistan hebben het zoeken naar concurrerende vezels in sterke mate gestimuleerd. Worden de prijzen nog hoger, dan worden de pogingen om vervangingsgrondstoffen te verkrijgen, verdubbeld.

Kenmerkend is het, dat men in Engeland in een lijst van aanbevelingen voor de jute-industrie o.a. heeft opgenomen om te trachten op de jutemachines ook andere vezels te verwerken.

Vóór de wereldoorlog voelde men in Ned.-Indië, een

grote afnemer van jutezakken, de afhankelijkheid van Voor-Indië reeds als een bezwaar. Men vond toen in de roselle een vezelsoort, die de jute nabijkwam. De Japanse bezetting heeft dit werk echter vernietigd, zodat men weer opnieuw moet beginnen.

Roselle is een arbeidsintensieve cultuur, waardoor men voor het verbouwen van dit gewas op Java is aangewezen, doch daar de grond op dat eiland zeer nodig is voor de levensmiddelenvoorziening, zal de aanplant van dit gewas wel nooit grote afmetingen kunnen aannemen.

In de „Jute and Canvas Review” van Juni 1948 stond een artikel over het nemen van proeven door de Regering van India met *hybiscus sabdariffa*, een dunstammige plant met bijna geen takken, afkomstig van Java, waarvan een mooie vezel wordt verkregen. Naar alle waarschijnlijkheid is dit dezelfde plant als de roselle.

In Rhodesia heeft men een aanplant van *Deccan-hénnep* in de grond gebracht om in een deel van de behoefte aan verpakkingsmateriaal te kunnen voorzien. In verband met klimatologische en andere factoren is het een riskant bedrijf, zodat het de vraag is, of dit voor een particulier bedrijf lonend zal zijn.

In de Verenigde Staten van Noord-Amerika is men reeds enige jaren bezig om sisal soepel te maken, waardoor ze makkelijker verspinbaar is. Hoewel door het gebruik van papieren zakken het verbruik van jute is afgenomen, hebben de V.S. nog een belangrijke import van ruwe jute en jutefabrikaten.

Ook hier zien we het streven om zich van India en Pakistan minder afhankelijk te maken. Sisalaanplantingen komen in Mexico over zeer grote uitgestrektheden voor. De kwaliteit van de vezel is echter zeer minderwaardig vergeleken bij de sisal uit Indonesië en Oost-Afrika.

Ook sisal heeft naast het gebruik als binder-twine meerdere toepassingen gekregen, niet het minst op het Amerikaanse continent.

Nemen we de 5 voornaamste landen in beschouwing, dan zien we, dat het jaarlijkse verbruik van jutefabrikaten bedraagt in:

Argentinië	64.800 ton
Cuba	30.455 „
Columbia	18.000 „
Brazilië	17.600 „
Mexico	12.800 „

Daarnaast wordt nog 37.000 ton aan inheemse harde vezel verbruikt. Aan het van sisal gemaakte verpakkingsmateriaal kleven enkele bezwaren, waarvan de voornaamste is het pluizen van de vezel. Kunnen deze bezwaren worden opgeheven, dan heeft men een vezel, die in soepelheid de jute nabij komt en veel sterker is dan laatstgenoemde.

De aanplant van dit gewas is niet aan een bepaald gebied met bijzondere klimatologische omstandigheden gebonden. Het groeit in vrijwel alle tropische gebieden van de wereld, terwijl de cultuur ervan weinig arbeidsintensief is.

Ook Indonesië, dat, zoals reeds vermeld, zeer mooie sisal produceert, zal dan in staat zijn nog een andere jutevervangende grondstof te leveren. Hierbij is te denken aan de aanwending van tow, waarvan een belangrijke hoeveelheid aanwezig is. Bedraagt de opbrengst aan lange vezel ca 3 pCt van het bladgewicht, de tow maakt een percentage van ca 2 pCt uit.

In verschillende landen bestaat thans een ernstig streven om zich meer en meer van jute onafhankelijk te maken. Men tracht dit doel met diverse soorten andere vezels te bereiken en het hangt van het beste procédé af, aan welke van deze vezels de meeste voorkeur zal worden gegeven.

INGEZONDEN STUKKEN.

DE NEDERLANDSE SCHEEPSBOUW EN HOOGOVENS.

Van de zijde van de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens & Staalfabrieken N.V. wordt ons het volgende medegedeeld.

In het nummer van 1 December jl. van dit blad komt een artikel van Prof. Ir J. W. Bonebakker voor, getiteld „Kunnen Nederlandse werven concurreren met het buitenland”, waarin een aanval op de gestie van Hoogovens wordt gedaan. Naar aanleiding hiervan zouden wij gaarne in de gelegenheid worden gesteld het volgende onder de aandacht Uwer lezers te brengen.

Het betoog van Prof. Bonebakker komt in hoofdzaak hierop neer.

1. Hoogovens tracht concurrentie uit te schakelen, m.a.w. streeft naar een monopoliepositie, hierbij begunstigd door de geleide economie van de Nederlandse Regering.

2. Hoogovens komt haar leveringstoezeggingen resp. verplichtingen niet na.

3. De prijzen van de door Hoogovens vervaardigde platen zijn, tengevolge van het onder 1 genoemde, zó hoog, dat hierdoor het concurrentievermogen van de Nederlandse scheepsbouw in gevaar wordt gebracht.

Deze beweringen zijn onjuist, evenals verschillende andere uitlatingen in genoemd artikel, hetgeen uit het volgende moge blijken.

Volgens Prof. B. voert de Nederlandse Regering haar geleide economie niet ten bate van het algemeen belang, maar ten bate van Hoogovens.

De Regering moge hierop zelf haar antwoord geven. Wat echter Hoogovens betreft, zij opgemerkt, dat zij niets liever ziet dan dat alle beperkende regeringsmaatregelen zo spoedig mogelijk worden opgeheven.

Naast dit verwijt aan de Regering wordt Hoogovens er van beschuldigd, dat zij tracht concurrentie uit te schakelen.

Hoogovens heeft echter in het geheel geen invloed op de vaststelling van overheidswege van de in Nederland te importeren hoeveelheden walsproducten. Verder verklaren wij nadrukkelijk, dat wij met geen enkele producent van scheepsbouw materiaal enigerlei afspraak hebben gemaakt, waardoor zijn bevegingsvrijheid op de Nederlandse markt ook maar in het minst wordt beïnvloed.

Door de schrijver wordt verder in verband met het bovenstaande de ruiltransactie van ruwijzer van Hoogovens tegenover scheepsbouwprofielen en scheepsplaten uit Engeland afkeurend beoordeeld.

Opgemerkt zij echter, dat deze transactie door ons geheel onverplicht en denkende de Nederlandse scheepsbouw, gezien het nijpende gebrek aan scheepsprofielen, te dienen, werd afgesloten. Wij hebben ons hierbij een opoffering getroost, omdat wij het ruwijzer elders tegen een aanmerkelijk betere prijs hadden kunnen verkopen en Engeland in de toekomst geen afnemer meer zal zijn, omdat het dan zelf voldoende ruwijzer zal produceren. Toen bleek, dat de scheepsbouw gaarne een deel dezer profielen in platen omgezet zag, hebben wij ook dit, hoewel met veel moeite, kunnen bereiken (het contract betreft dus niet alleen de zwaardere profielen en platen, zoals Prof. B. abusievelijk opmerkt). Zouden wij ons ruwijzer niet ter beschikking hebben gesteld, dan waren deze profielen en platen helemaal niet te krijgen geweest. Concurrentie-uitschakeling heeft door deze transactie niet plaats gevonden; integendeel, de scheepsbouw wordt geholpen aan de ontbrekende profielen en platen.

De normale handel zou, volgens Prof. B., van deze transactie uitgesloten zijn.

Dit is volkomen in tegenspraak met de feiten, omdat de handel wel ingeschakeld is.

Verderop in zijn artikel vertelt Prof. B., dat de Regering

de toewijzingen voor de door de scheepsbouw benodigde platen en profielen verstrekt.

Dit is onjuist, want het Directoraat voor Scheepsbouw en Reparatie, dat deze toewijzingen verstrekt, is een organisatie van de betrokkenen, in de eerste plaats de scheepsbouw, zelf. Alleen het totale kwantum platen en profielen, dat ter beschikking van de scheepsbouw komt, wordt door de overheidsinstanties vastgesteld.

Deze correctie is nodig voor een beter begrip van de lezer van ons antwoord op de volgende bewering van Prof. B., dat niet door ons nagekomen leveringstoezeggingen onderhandelingen over leveringen uit het buitenland zouden hebben doen afspringen.

Deze bewering is onjuist.

Hoogovens heeft met het Directoraat namens de gehele Nederlandse scheepsbouw een overeenkomst afgesloten voor de levering van 1 October 1948 tot 1 April 1950 van 100.000 t Hoogovenplaten en 60.000 t Engelse profielen (waarvan een deel op wens van de scheepsbouw in platen kan worden omgezet). Deze overeenkomst werd begin April 1948 aangegaan, maar de eerste bestellingen bereikten ons pas medio Juli, omdat de betreffende toewijzingen eerst kort tevoren door het Directoraat werden verstrekt, met het gevolg, dat zowel Hoogovens als Engeland in het 4e kwartaal 1948 minder dan overeengekomen zal kunnen leveren. Deze vertraging in de levering is dus geheel aan het Directoraat te wijten.

Genoemde onderhandelingen van het Directoraat, die de afname van scheepsplaten gedurende een groot aantal jaren voor een hoeveelheid, gelijk aan ongeveer de helft van het Nederlandse verbruik, betroffen, zijn dan ook alleen afgesprongen, omdat de Regering begrijpelijkerwijs niet bereid was om de zo schaarse dollars ter beschikking te stellen voor materiaal, dat bij ons in gulden en voor het ontbrekende via ons in Engeland tegen ruwijzer of, als men wil, tegen in ruimere mate aanwezige ponden sterling gekocht kon worden, terwijl bovendien de prijs voor het eerstgenoemde buitenlandse materiaal aanmerkelijk hoger was ¹⁾.

Dan komen wij tot het belangrijke prijsprobleem. Hoe is in de eerste plaats de prijsverhouding in Nederland tussen de door de Hoogovens gefabriceerde plaat en het geïmporteerde materiaal?

Volgens Prof. B. zouden de Hoogovenplaten door goedkopere geïmporteerde platen kunnen worden vervangen, indien er geen invoerrestrictie bestond.

Dit is echter, afgezien van een relatief kleine hoeveelheid platen, die van Engeland op het handelsverdrag kunnen worden betrokken, onjuist. Ziehier de cijfers.

De huidige basisprijzen ²⁾ voor scheepsplaten zijn als volgt (per 1.000 kg franco, resp. cif Amsterdam/Rotterdam en voor het geïmporteerde materiaal excl. de 3 pCt invoerrechten, omdat deze voor zeeschepen worden gerestitueerd)

van Hoogovens	f 290
van Engeland via Hoogovens	„ 340,50 ³⁾
} van Engeland op het handelsverdrag	„ 275
⁴⁾ van Amerika (officieel)	„ 297
} van Amerika (practisch)	„ 367
van België	„ 364
van Duitsland	„ 344

Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat voor scheepsprofielen de prijzen bedragen:

¹⁾ Nl. volgens het Directoraat f 333 maar volgens onze inlichtingen f 425 tegenover f 290 voor de Hoogovenplaat en f 340 voor de Engelse platen via Hoogovens te betrekken.

²⁾ Deze basisprijzen moeten nog met de extra's voor afmetingen enz. worden verhoogd.

³⁾ Deze prijs is hoger dan die voor levering op het handelsverdrag, omdat de laatste gebaseerd is op de gesubsidieerde lage Engelse ruwijzerprijs (zie hieronder) en eerstgenoemde op de prijs voor het ruwijzer van Hoogovens, die echter, zoals hierboven reeds gezegd, aanmerkelijk lager is dan elders had kunnen worden verkregen.

⁴⁾ Dit zijn nominale prijzen, want daadwerkelijk worden berekend de prijzen op de dag van levering, die dan wel hoger dan nu zullen zijn, gezien de voortdurende prijsstijgingen in beide landen.

Hoogovens, uit Engeland *)	f 337,35	} cif A'dam/R'dam
(Engeland op handelsverdrag *)	„ 268	
*) Amerika (officieel) ca.	„ 290	
*) Amerika (practisch) „	„ 350	
België „	„ 350/360	
Duitsland „	„ 344	} franco lichter A'dam/R'dam

Maar, zal men vragen, en dat is de tweede belangrijke vraag, hoe staat de Nederlandse scheepsbouw, wat de platenprijs betreft, tegenover de buitenlandse concurrenten?

Volgens Prof. B. kocht de Nederlandse scheepsbouw vroeger zijn grondstoffen voor dumpingprijzen („minder dan de afnemers in het land van herkomst”), terwijl nu, met het oog op de volgens hem hoge prijs voor de Hoogovenplaten, de concurrentiepositie van onze scheepsbouwrijverheid in het oog dient te worden gehouden.

Wij kunnen ons moeilijk voorstellen, dat het eerstgenoemde werkelijk een essentiële levensgrondslag van de Nederlandse scheepsbouw zou zijn, want dit zou een o.i. niet gerechtvaardigd gebrek aan vertrouwen in diens prestatievermogen betekenen. Wij geloven dan ook, dat het juiste uitgangspunt moet zijn, dat de Nederlandse scheepsbouw op de internationale markt niet meer voor zijn grondstof betaalt dan zijn concurrenten. Zulks is op het ogenblik het geval, met uitzondering van Engeland, waar de staalindustrie, zoals hierboven reeds opgemerkt, op tal van wijzen gesubsidieerd wordt, zodat hier een onnatuurlijke bescherming, bestaat, waarvan niet kan worden verwacht, dat Hoogovens in staat is die op eigen ongesubsidieerde kracht te doorbreken. Bovendien zouden wij er op willen wijzen, dat, ondanks het feit van het goedkopere materiaal in Engeland, het aandeel van dit land in de wereldscheepsbouw vrijwel constant blijft (31 Maart 1947: 54,2 pCt, 30 Sept. 1947: 53,2 pCt, 31 Dec. 1947: 54,6 pCt, 31 Maart 1948: 54,5 pCt, 30 Juni 1948: 55,8 pCt, 30 Sept. 1948: 52,5 pCt).

De scheepswerven in alle andere Europese landen betalen echter meer voor hun materiaal dan de Nederlandse scheepsbouw. Zie ook hier de cijfers:

a. Geïmporteerde platen:

De voornaamste exporteurs van platen zijn Engeland, Amerika en België. De eerste twee exporteren naar alle bestemmingen tegen dezelfde fob-prijs, maar de vrachten naar Nederland zijn het laagste. En België noteert fob-Antwerpen een prijs gelijk aan de prijs voor Nederland minus de vracht. Het is duidelijk, dat deze vracht lager is dan naar de andere bestemmingen.

Zo bedragen bijv. in Zweden, een der landen door Prof. B. genoemd, (in Denemarken is de situatie vrijwel gelijk), de prijzen als volgt:

Engelse platen: Zw. Kr. 383,50 = f 284 per t cif Gothenburg tegenover f 275 cif A'dam/R'dam;

Belgische platen Zw. Kr. 530 = f 392 per t cif Gothenburg tegenover f 364 franco A'dam/R'dam.

Men gebruikt in Zweden ook tamelijk veel Tsjechische en Duitse platen, die Zw. Kr. 460 = f 340 kosten.

b. Binnenlandse platen:

Denemarken produceert nog niet. In Zweden Kr. 398,50 = f 295 franco Gothenburg en bijv. in Frankrijk ffrs 25.441 = f 315 af fabriek. In België bedraagt de prijs voor schepen voor buitenlandse rekening (en daar gaat het toch om!) f 331.

Al deze prijzen tegenover f 290 voor Hoogovenplaten voor de Nederlandse scheepsbouw.

Tenslotte vraagt men zich af, wat eigenlijk de klacht over de te hoge Hoogovenprijs voor inhoud heeft, als men weet, dat het Directoraat bereid was om bg. contract met een buitenlandse leverancier af te sluiten tegen een prijs, die aanmerkelijk boven de prijs van Hoogovens van f 290 lag.

In verband met het concurrentievermogen van de Nederlandse scheepsbouw wordt door Prof. B. nog opgemerkt, dat de prijs, die de Nederlandse werven voor

*) Ook hier betreft het een relatief kleine hoeveelheid.

hun schrot krijgen, belangrijk onder het internationale niveau ligt.

Dit is echter onjuist, want het tegendeel is het geval. Bijv. in Engeland ontvangt de scheepsbouw ca f 9 per t minder dan in Nederland en in Frankrijk ca f 5. Alleen in België/Luxemburg, waarop men zich blind staart, bedraagt de schrotprijs meer, maar deze is abnormaal hoog, zoals iedereen, die in de ijzer- en staalindustrie thuis is, bekend is. Bovendien zal het voor de werven toch wel voordeliger zijn een lagere prijs voor de door hen van Hoogovens betrokken platen, waarin ca 80 pCt schrot verwerkt is, te betalen dan een hoge prijs voor het door hen geproduceerde schrot te verkrijgen, dat nog geen 10 pCt van hun verbruik aan scheepsbouw materiaal uitmaakt.

Tenslotte willen wij naar aanleiding van zijn betoog, dat de werven het recht hebben om dusdanig te verdienen, dat zij de nodige kapitaalsinvesteringen kunnen doen om de door de oorlog ontstane achterstand tegenover hun concurrenten in te halen, nog opmerken, dat Hoogovens voor hetzelfde probleem staat.

Samengevat komt het bovenstaande op het volgende neer.

1. Op de gestie van de Nederlandse Regering betreffende de import van walsproducten, dus ook van scheepsbouw materiaal, heeft Hoogovens in het geheel geen invloed.

2. Hoogovens streeft geen uitschakeling van concurrentie na. Afspraken met andere producenten betreffende hun bewegingsvrijheid op de Nederlandse markt bestaan niet.

3. De ruilvereenkomst ruwijzer-scheepsbouw materiaal van Hoogovens met Engeland had ten doel om de Nederlandse scheepsbouw naast platen ook profielen te leveren. De normale handel is bij deze transactie niet uitgeschakeld.

4. Dat Hoogovens en ook Engeland met de oorspronkelijk toegezegde levering van scheepsplaten en profielen achtergeraakt zijn, heeft het Directoraat aan zichzelf te wijten.

5. De Hoogoven-scheepsplaat is, afgezien na het betrekkelijk geringe kwantum Engelse platen, dat via het handelsverdrag kan worden betrokken, de goedkoopste plaat in Nederland.

6. Afgezien van de Engelse scheepsbouw, die op allerlei wijzen wordt gesubsidieerd, maar wier aandeel in de wereldscheepsbouw niet toeneemt, beschikt de Nederlandse scheepsbouw over de goedkoopste scheepsplaten.

7. De schrotprijs voor de werven ligt niet beneden het internationale Europese niveau.

8. Het Directoraat voor Scheepsbouw en Reparatie, dat de toewijzingen van scheepsbouw materiaal aan de werven regelt, is geen wezenlijke overheidsinstantie, maar een orgaan; dat door de werven zelf wordt geregeerd.

Wij menen hiermede te hebben aangetoond, dat het betoog van Prof. B.; waarmede hij de gestie van Hoogovens aanvalt, en dat wij in het begin van ons antwoord op zijn artikel in drie punten hebben samengevat, niet op de juiste feiten gebaseerd is en dientengevolge ongefundeerd is.

Naschrift.

Ziekte van Prof. Bonebakker vertraagt de mogelijkheid van publicatie van een naschrift; in overleg met Prof. Bonebakker heeft de redactie besloten het naschrift bij bovenstaand ingezonden stuk later te doen verschijnen.

REDACTIE „E.-S.B.”

NOG EENS, DE TE VERWACHTEN BEVOLKINGSGROEI VAN DE STAD GRONINGEN.

Prof. Dr E. W. Hofstee te Wageningen schrijft ons: Het antwoord van de heer Van Dongen Torman op mijn bedenkingen tegen zijn opmerkingen over de bevolkingsgroei van Groningen, in het nummer van 8 December 1948, blz. 971, van „Economisch-Statistische Berichten”, heeft mij op het essentiële punt — de bereke-

ning van de te-verwachten bevolking van Groningen in het jaar 2000 — allerminst bevredigd. Het wil mij voorkomen, dat zijn beschouwingen een sterke overschatting inhouden van de mogelijkheid om langs abstract-wiskundige weg voor vraagstukken als deze een oplossing te vinden en anderzijds een gebrek aan inzicht in de concrete verhoudingen te zien geven.

Het betoog van de heer Van Dongen Torman komt er op neer, dat hij, behalve de omvang van de bevolking in het centrumgebied van Groningen (P) en de intensiteit van de betrekking tot het omringende gebied (I), ook nog een constante (c) in de formule voor het bepalen van de bevolking van Groningen (G) introduceert en dan tracht deze constante te berekenen. Het is mij volkomen onduidelijk, waarom schrijver behoefte heeft aan het introduceren van deze constante. Er is logisch geen enkele reden om hier een dergelijke constante te verwachten. Aannemende, dat de bevolking van Groningen inderdaad haar bestaan vindt in de regionale verzorging van de noordelijke provincies en aannemende, dat, in grote lijnen, de bevolkingstoename in het verzorgingsgebied evenredig over het gebied wordt verspreid, is het mij niet mogelijk in te zien, dat hier — wanneer we een ogenblik de groeiende intensiviteit van de betrekkingen buiten beschouwing laten — iets anders dan een rechte evenredigheid tussen bevolkingsgroei in het centrumgebied en bevolkingsgroei (groei van de bestaansmogelijkheden) in de stad Groningen kan bestaan. Deze constante moet toch iets betekenen? Men moet zich er toch een voorstelling van kunnen maken, wat de bevolkingsgroep, die door deze constante wordt aangeduid, is, wat ze doet? Het zou een bevolkingsgroep moeten zijn, die onafhankelijk is van de omvang van het aantal kopers, dat uit de omringende provincies naar Groningen komt en daar door zijn aankopen, bestellingen, opdrachten etc. de verzorgende bevolking een bestaan verschaft. Wie deze mensen zouden moeten zijn, kan ik mij niet voorstellen. Nu kan de heer Van Dongen Torman opmerken, dat dat misschien een gebrek in mijn voorstellingsvermogen is en dat het altijd verstandiger is met dergelijke gebreken rekening te houden en een constante in de formule te introduceren, die dan, als het gebrek niet aanwezig is, *vanzelf wel zo netjes zal zijn om tot 0 te gaan naderen*. En de berekening wijst dan toch maar uit, dat de constante hier een allerminst te verwaarlozen betekenis heeft!

Hier begint m.i. de overschatting van de betekenis van de wiskundige behandeling van vraagstukken als het onderhavige. Naar ik meen zal iedere wiskundige het met mij eens zijn, wanneer ik beweer, dat het toepassen van min of meer gecompliceerde wiskundige bewerkingen op gegevens, als hier ter beschikking staan, slechts toelaatbaar is, wanneer deze gegevens een hoge mate van betrouwbaarheid bezitten. Deze hoge graad van betrouwbaarheid nu, is bij deze bevolkingsgegevens niet aanwezig. Enkele van de belangrijkste bezwaren in dit opzicht moge ik hier noemen: 1e. Vestiging en vertrek worden, en vooral werden, bij de bevolkingsadministratie onvoldoende genoteerd, zodat bij iedere volkstelling verschillen bleken. Het gevolg hiervan is, dat in de periode tussen de volkstellingen de bevolking van gebieden met een vestigingsoverschot te laag staat opgegeven, die van de gebieden met een vertrekoverschot te hoog. Dit verschil is bovendien niet constant, daar in de loop der tijd de nauwkeurigheid van de bevolkingsadministratie is toegenomen. De verhoudingen zijn hierdoor dermate ingewikkeld, dat ze in een wiskundige formule niet te vatten zijn; 2e. in de onderhavige periode heeft Groningen twee maal delen van aangrenzende gemeenten geannexeerd, waardoor de regelmaat in de ontwikkeling werd verbroken; 3e. in en na de vorige oorlog hebben zich allerlei onregelmatigheden in de ontwikkeling voorgedaan, door mobilisatie, demobilisatie, woningtekort, tijdelijke verandering in de aard van het verkeer, tijdelijke structuur-

wijzigingen van het economisch leven enz. Al deze onregelmatigheden maken feitelijk reeds, dat een wiskundige bewerking van deze gegevens ontoelaatbaar is en slechts globale berekeningen, zoals ik die heb toegepast, onder het aanbrengen van verschillende correcties, die slechts, wanneer men over voldoende plaatselijke kennis beschikt en na grondige bestudering van aard en herkomst van het gebruikte materiaal, kunnen worden aangebracht, aanvaardbaar zijn.

Bovendien heeft de heer Van Dongen Torman — zoals hij zelf opmerkt — de intensiteit (I), die uiteraard voor de bepaling van de constante (c) van bepalende betekenis is, moeten schatten, hetgeen ook voor de hand ligt, daar deze I slechts te bepalen is uit de bevolkingstoename van de stad en deze bepaling op losse schroeven komt te staan, juist wanneer men de constante introduceert.

Al met al zegt de berekening van de constante van de heer Van Dongen Torman mij niets en hoewel hij jammergenoeg niet aangeeft, hoe hij deze precies heeft opgesteld, maak ik mij sterk, dat het mogelijk is een andere berekening op te stellen, even betrouwbaar — of onbetrouwbaar — als die van de schrijver, die tot geheel andere resultaten leidt.

Ik blijf dan ook voor het geval Groningen, en voor prognoses als deze in het algemeen, de voorkeur geven aan logische redenering, berustende op een grondige kennis van de feitelijke verhoudingen, gecombineerd met eenvoudige berekeningen, waarvan men zich de betekenis en consequenties kan realiseren, boven de schijn-exactheid, die een wiskundige bewerking, zoals de heer Van Dongen Torman die toepast, geeft.

Naschrift.

Het verschil tussen de door Professor Hofstee gevolgde werkwijze en die van mij is dit, dat Professor Hofstee de functionele relaties, welke achter zijn redenering — althans wanneer deze logisch is — schuil gaan, niet expliciet in een formule uitdrukt, terwijl dit door mij wel wordt gedaan. Vervolgens berust de bepaling van de kwantitatieve invloeden in het verleden en van de mogelijke toekomstige ontwikkeling bij Professor Hofstee op veronderstellingen en schattingen en „eenvoudige berekeningen”, bij mij op gelijksoortige veronderstellingen en schattingen en een, overigens ook zeer eenvoudige, correlatierekening. Natuurlijk is in beide gevallen kennis van de plaatselijke omstandigheden vereist. Dit behoeft toch geen betoog?

De constante term is door Professor Hofstee niet juist geïnterpreteerd. Hem is blijkbaar het minteken ontgaan. Er is dus geen sprake van een bevolkingsgroep in Groningen, die onafhankelijk zou zijn van de vraag van het centrumgebied. De meest eenvoudige interpretatie is deze, dat er eerst een centrumfunctie te vervullen valt, wanneer het centrumgebied een zekere minimum bevolkingsomvang heeft.

Rotterdam.

D. H. VAN DONGEN TORMAN.

DE BRUTO-WINSTMARGES IN DE DETAILHANDEL IN KRUIDENIERSWAREN.

De heer J. Alers, ec.drs te Rotterdam schrijft ons:

In „E.-S.B.” van 29 September jl. verscheen onder bovenstaande titel een artikel van de hand van de heer A. A. C. Reedijk, naar aanleiding waarvan n.m.m. zeker enige opmerkingen op zijn plaats zijn.

Het adres van de vrije kruideniersvakorganisaties concludeert nl. op grond van de cijfers, vervat in het „Onderzoek naar de rentabiliteit van de detailhandel in kruidenierswaren in het 1e halfjaar 1947”, een publicatie van het Economisch Instituut voor de Middenstand, dat het bij de huidige detailhandelsmarges onmogelijk is, óók voor goed geleide efficiënte ondernemingen, het bedrijf in stand te houden.

Deze conclusie nu wordt door de heer Reedijk kennelijk niet gedeeld als hij schrijft: „dat het economisch resultaat van het *gemiddelde* kruideniersbedrijf negatief is”, terwijl „in het adres van *goed geleide efficiënte* ondernemingen wordt gesproken”. Laat men echter de cijfers spreken, dan blijkt, dat bij een gewaardeerd loon van f 2.500 en een omzet van $2 \times f 28.436 = f 56.872$, een economisch resultaat van 1,1 pCt wordt behaald. Dit betekent, dat de kruidenier voor arbeid en ondernemersrisico per jaar $f 2.500 + f 626 = f 3.126$ ontvangt.

Indien men nu bedenkt, dat dit de cijfers zijn, *niet* van het *gemiddelde*, maar van het *goed geleide* kruideniersbedrijf, omdat alleen goed geleide bedrijven in staat zijn het voor dit onderzoek benodigde cijfermateriaal te verschaffen, en indien men dan bovendien nog in aanmerking neemt, dat de kruidenier van 's morgens 8 tot 's avonds 6 uur (middagsluiting is bij verordening verboden) zijn werkzaamheden achter de toonbank verricht, daarbij de stille uren met étalieren, verzorging van reclamemateriaal en folders, het aanvullen der voorraden en met inkopen vullend; dat de arbeid van vrouw en kinderen in de winkel op drukke uren niet of onvoldoende in de vermelde cijfers is verwerkt en dat de verregaande sociale voorzieningen voor arbeiders, de zelfstandigen in geen enkel opzicht tot steun zijn, dan is hetgeen het adres van de kruideniersvakorganisaties, ter kennis van enkele ministers en de honderd kamerleden bracht, toch zeker niet voor bestrijding vatbaar. Dit geldt in versterkte mate, nu de verschillende prijsverhogingen voor kruidenierswaren de brutowinstmarges omlaag dreigen te brengen. Hierbij speelt vooral ook de omzetbelasting van 3 pCt over de in geld verhoogde omzet een belangrijk rol. Juist op dit punt dienen de vrije organisaties weer diligent te zijn, nu aan loontrekkenden met een inkomen beneden f 3.700 per jaar wel een hoger inkomen is toegelaten.

Bij de behandeling van de oorzaak van de ongunstige bedrijfstoestand in de kruideniersbranche legt de heer Reedijk het accent op de zeer hoge distributiekosten. Hierbij dient echter te worden aangetekend, dat deze kosten daarom nog niet te hoog behoeven te zijn of samenhangen met een inefficiënte bedrijfsvoering. Indien de consument diensten verlangt als thuisbezorging, crediet, uitgebreid assortiment en wat dies meer zij, dan zal hij de distributiekosten daardoor verhogen zonder dat hier sprake is van een inefficiënte organisatie der distributie. Waar dan ook speciaal de nadruk op moet worden gelegd, is het feit, dat de Overheid door het vastleggen van de bruto-winstmarges een zware verantwoordelijkheid op zich laadt. De Overheid bepaalt hierdoor immers voor een goed deel de winstmogelijkheden en daarmee het inkomen van de winkelier.

En zo goed als bij de vaststelling der lonen voor arbeiders een sociaal verantwoord minimum in het oog wordt gehouden, zo goed heeft de winkelier, juist door de voorgeschreven prijzen, het recht op een zodanige prijsvaststelling, dat hem een menswaardig bestaan wordt verzekerd. Vooral ook hierom was het beroep van de vakorganisaties op de Overheid zo zeer op zijn plaats.

Het is een verblijvend verschijnsel, dat de toegestane verhoging der suikerprijs unaniem door zelfstandige winkeliers, coöperaties en grootfiliaalbedrijven is aanvaard. De conclusie is dus gewettigd, dat, zoals in het verleden, ook in de toekomst het verkopen beneden de toegestane maximum prijzen in het algemeen slechts als incidentele pogingen tot omzetvermeerdering van in nood verkerende ondernemingen zijn te beschouwen. Zo hadden de reclameacties der grote coöperaties dan ook geen permanente prijsverlagingen ten gevolge. Dit, gevoegd bij de vertrouwenwekkende regeringsmaatregelen van enige tijd geleden (verhoging suikerprijs), zal er toe bijdragen de kruidenier, mits de prijsverhogingen zijn brutowinstmarges niet beknotten, met gematigd optimisme de toekomst tegemoet te doen gaan.

Naschrift.

Alvorens de heer Alers er toe was overgegaan bovenstaande opmerkingen te maken, zou het nuttig zijn geweest, wanneer hij de in mijn artikel genoemde statistiek van het E.I.M. zou hebben geraadpleegd. Daaruit zou dan zijn gebleken, dat bij de publicatie van de resultaten van het door het E.I.M. ingestelde onderzoek uitdrukkelijk *niet* wordt gesproken van goed geleide efficiënte ondernemingen, doch dat daarbij — en zeer terecht — alleen sprake is van de *gemiddelde* bedrijfskosten en de *gemiddelde* bedrijfsuitkomsten in het kruideniersbedrijf. De heer Alers gaat dan ook te ver, wanneer door hem uit het gemaakte onderscheid tussen het gemiddelde en het goed geleide efficiënte bedrijf wordt geconcludeerd, dat ik mij niet zou kunnen verenigen met de zinsnede uit het adres van de vrije kruideniersorganisaties, dat spreekt van de onmogelijkheid óók voor goed geleide efficiënte ondernemingen om het bedrijf in stand te houden. Daarover heb ik mij niet uitgesproken. Wel heb ik er de aandacht op gevestigd, dat het moeilijk is vast te stellen, wat onder het goed geleide kruideniersbedrijf moet worden verstaan. Dat dit geenszins het *gemiddelde* bedrijf behoeft te zijn, zal aan duidelijkheid niets te wensen overlaten. Ook een *bepaalde omzet* per jaar kan niet als enkele maatstaf worden aangenomen. In geen geval kan ik mij echter verenigen met de mening van de heer Alers, dat de door het E.I.M. verwerkte gegevens alleen van goed geleide kruideniersbedrijven afkomstig zouden zijn, „omdat (cursivering van mij, R.) alleen goed geleide bedrijven in staat zijn het voor het onderzoek benodigde cijfermateriaal te verschaffen”. Het in-staat-zijn om cijfermateriaal voor statistisch onderzoek te verstrekken toch is — hoe belangrijk het voor de controle op een efficiënte bedrijfsvoering ook is — geen absolute maatstaf om het goed geleide kruideniersbedrijf te kunnen vaststellen. Evenmin heeft het feit, dat zeer veel uren per dag niet alleen door de winkelier zelf, maar ook door vrouw en kinderen in de winkel wordt gewerkt — waarvan ik de sociale betekenis niet onderschat — iets te maken met de efficiency van het bedrijf.

Het is juist, dat ik bij de behandeling van de oorzaken van de ongunstige bedrijfstoestanden in de kruideniersbranche de nadruk heb gelegd op de zeer hoge distributiekosten. De heer Alers tekent hierbij aan, dat deze kosten daarom nog niet te hoog behoeven te zijn of behoeven samen te hangen met een inefficiënte bedrijfsvoering. Toegegeven. Uit het artikel blijkt evenwel duidelijk, dat deze te hoge distributiekosten in het bijzonder betrekking hebben op de zelfstandige kruideniersbedrijven. De bedrijfskosten toch der zelfstandige kruideniersbedrijven liggen belangrijk hoger dan die der grootwinkelbedrijven en grote coöperaties. Vandaar ook, dat bij het aangeven van wegen tot verbetering van de efficiency van het distributie-apparaat middelen worden aangegeven, die vrijwel uitsluitend betrekking hebben op de zelfstandige kruideniersbedrijven.

Ik ben het met de heer Alers eens, dat de Overheid door het vastleggen van de bruto-winstmarges een grote verantwoordelijkheid op zich heeft geladen. Dit neemt echter niet weg, dat vooral de zelfstandige kruideniersbedrijven naar een verlaging der distributiekosten zullen moeten streven teneinde tegen de moeilijke omstandigheden en misschien op de duur — evenals in vroeger tijd — tegen de concurrentie van grootwinkelbedrijven en coöperatieve verbruikersverenigingen te zijn opgewassen.

's-Gravenhage.

A. A. C. REEDIJK.

AANTEKENING.

HET EERSTE VERSLAG VAN DE NEDERLANDSE REGERING BETREFFENDE DE WERKING VAN HET E.R.P.

Op basis van de „Foreign Assistance Act of 1948”, door President Truman op 3 April. j. bekrachtigd, werd tussen de Verenigde Staten en Nederland een bilaterale

overeenkomst gesloten, welke op 2 Juli jl. werd getekend. Bij deze overeenkomst heeft Nederland zich o.a. verplicht om regelmatig rapporten uit te brengen over de werkzaamheden, in het kader van het E.R.P. verricht, en over de onder dit E.R.P. gemaakte vorderingen. Het eerste „Progress Report”, gedateerd 15 November 1948, is thans gepubliceerd; het bestrijkt het tweede en derde kwartaal van 1948, de eerste twee „Marshall-kwartalen” dus.

Het rapport geeft in de eerste plaats een overzicht van de feitelijke gang van zaken t.a.v. het E.R.P. sinds de bekende rede van Minister Marshall op 5 Juni jl., van de aan beide zijden van de Atlantische Oceaan getroffen organisatorische maatregelen en van de procedures, die de E.R.P.-landen kunnen volgen teneinde over de toegewezen dollars ook in feite te kunnen beschikken. In deze procedurekwesties, zo stelt het rapport vast, worstelt de Nederlandse Regering met grote moeilijkheden, die in twee categorieën zijn te verdelen. In de eerste plaats zijn er moeilijkheden t.a.v. de programmering, vnl. ontstaande doordat verscheppingsprogramma's moeten worden opgesteld, terwijl over leveringstijden vrijwel geen zekerheid bestaat. In de tweede plaats rijzen problemen doordat de E.C.A. vaak zeer gedetailleerde specificaties vraagt vóórdat een „procurement authorization” wordt uitgegeven; op registratie van de vele en zeer vergaande bijzonderheden was men van Nederlandse zijde niet ingericht. Voor het laatste kwartaal van 1948 is de in dit opzicht te volgen procedure vereenvoudigd; de moeilijkheid, dat onze programma's de leveringskwartalen moeten aangeven, blijft echter bestaan. De Nederlandse Regering spreekt in het rapport het vertrouwen uit, dat alle betrokkenen hun best zullen doen om de proceduremoeilijkheden te elimineren. In de bijlagen is een circulaire van de Regeringscommissaris voor het E.R.P. aan het bedrijfsleven opgenomen, waarin op het grote belang van een juiste documentatie wordt gewezen.

De E.C.A.-toewijzingen aan Nederland beliepen in het tweede kwartaal 1948 \$ 105 mln, in het derde \$ 95 mln; de cijfers voor Indonesië zijn resp. \$ 10 mln en \$ 25 mln. Opmerking verdient, dat Nederland voor het derde kwartaal 1948 een aanvullende toewijzing van \$ 23 mln verkreeg, waarvan \$ 20 mln voor aankopen in België en \$ 3 mln voor aankopen in de Bizône; de vaststelling van deze aanvulling viel echter na het derde kwartaal, zodat zij door het rapport verder buiten beschouwing wordt gelaten.

Aangezien enige tijd verloopt, voordat dollarbedragen, voorgeschoten door Nederland voor bepaalde E.R.P.-verscheppingen, door de E.C.A. worden gerembourseerd, vinden de importen in een bepaalde periode slechts een gedeeltelijke weerspiegeling in de rembourseringen gedurende die periode. Hierdoor, en door enkele andere proceduremoeilijkheden, is het enigszins lastig om precies aan te geven, wat de feitelijke betekenis van de Amerikaanse hulp in een bepaalde periode is geweest. Het rapport geeft daarom, om deze betekenis te benaderen, een overzicht van de werkelijke importen in beide kwartalen, welke naar de stellige mening van de Nederlandse Regering, onder het E.R.P. zullen worden gefinancierd, zonder dat overigens voor volledige juistheid van de cijfers wordt ingestaan.

Teneinde de betekenis van de Amerikaanse hulp zo duidelijk mogelijk te belichten, geeft het rapport vervolgens een overzicht van de gevolgen, die de oorlog voor de Nederlandse volkshuishouding heeft gehad, en van het herstel sinds de bevrijding; een en ander wordt met uitvoerig cijfermateriaal toegelicht. Het spreekt vanzelf, dat, behalve op de materiële oorlogsschade, de nadruk wordt gelegd op de betekenis van Duitsland en Indonesië voor onze welvaart. Vóór de oorlog had 65 pCt van ons havenverkeer betrekking op transitie van en naar Duitsland. Duitsland nam in 1938 38 pCt van onze eierenexport, 25 pCt van onze boterexport, 35 pCt van onze

kaasexport en 40 pCt van onze groentenexport af; het was daartegenover een belangrijk leverancier van grondstoffen, halfabrikaten en machinerieën. Indonesië verzorgde vóór de oorlog 9 pCt van ons nationaal inkomen en bracht dollarinkomsten via het driehoeksverkeer met het Westelijk halfrond. Na de oorlog bleek Nederland in hoge mate op het dollargebied te zijn aangewezen. Het eerste herstel moest gaan ten koste van de deviezenpositie; naast verkregen credieten moesten goud en dollaractiva worden geliquideerd. Het rapport licht deze ontwikkeling met cijfers toe en concludeert, dat in het eerste kwartaal van 1948 een catastrophale uitputting van dollarmiddelen merkbaar werd, die nog juist door het in werking treden van het E.R.P. kon worden opgevangen. Voor Nederland is de betekenis van het E.R.P. dus in de eerste plaats, dat ons land in staat werd gesteld zijn herstel op dezelfde voet te vervolgen als vóór April 1948.

Op het beloop van dit herstel sinds de bevrijding gaat het rapport vervolgens meer gedetailleerd in. Industriële en agrarische productie, verkeer en vervoer, invoer en uitvoer — de uitvoer in een interessante tabel regionaal gegroepeerd —, woningbouw, voedselpositie, sociale en financiële gegevens passeren de revue.

Aan Indonesië in het kader van het E.R.P. is een apart hoofdstuk gewijd. De gegevens zijn hier echter nog zo schaars, dat er nog niet veel concreets te zeggen valt. Zo hadden tot 1 October jl. op de voor Indonesië verkregen toewijzingen nog geen definitieve rembourseringen plaats gehad; een beeld van de *directe* gevolgen van de Amerikaanse hulp voor Indonesië is dus nog niet te geven. Indirect kan enige indruk worden verkregen door een overzicht van de „procurement authorizations”, welke begin October jl. ten behoeve van Indonesië waren verkregen. Deze autorisaties beliepen in totaal \$ 25,7 mln. De Nederlandse Regering zal nog overwegen, of aan de betekenis van de Amerikaanse hulp voor Indonesië een speciaal rapport zal worden gewijd of dat hiermee tot het volgende gewone kwartaalrapport zal worden gewacht.

Vervolgens schetst het rapport de economische politiek, die Nederland in de toekomst zal voeren. Naast het herstel van economische relaties met Duitsland en Indonesië ziet de Regering een krachtige *industrialisatie* — mede in verband met de snelle stijging van de bevolking — als zeer belangrijk. Industrialisatie is minder een technisch dan wel een economisch probleem; vandaar het plan om de fiscale winstvaststelling te verlichten en de tarieven van inkomsten- en loonbelasting te verlagen. Gestreefd wordt naar herstel van meer normale verhoudingen op het gebied van productie en consumptie; een bijlage geeft een beeld van de geleidelijke afschaffing der rantsoenering. De *agrarische politiek* is gericht op rationalisatie en intensivering van de productie, op bestaanszekerheid van boeren en tuinders in goed geleide bedrijven; een meer efficiënt bodemgebruik zal worden bevorderd. De *woningbouw* zal krachtig worden gestimuleerd; de uitvoering van publieke werken zal, gezien de positie van de Schatkist, tot een minimum worden beperkt; publieke werken worden bovendien bewaard voor perioden van depressie.

Na een overzicht van de recente maatregelen in verband met de verlaging der subsidies en de te voeren budgetpolitiek volgt een schets van de plannen inzake de *Benelux*: de economische unie per 1 Januari 1950. In vervolg op de conferentie van Château d'Ardenne wordt een nieuwe ministeriële bijeenkomst in Januari a.s. aangekondigd.

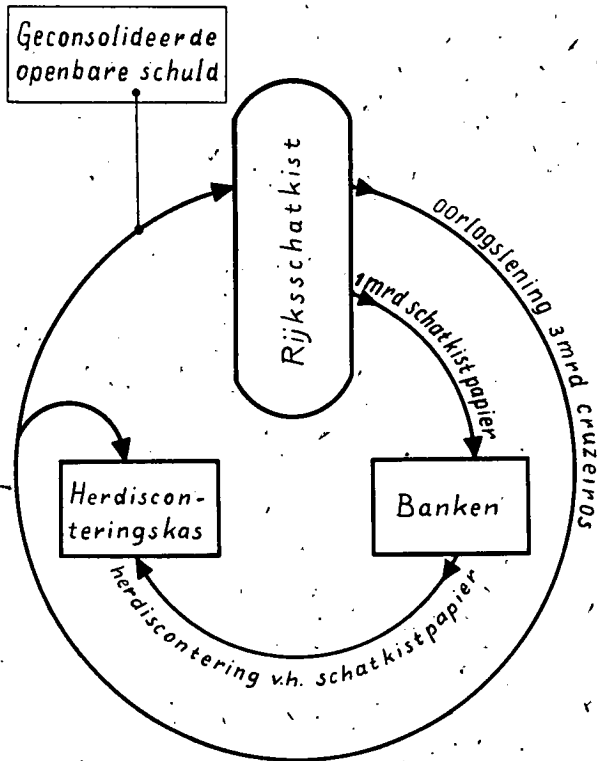
Het rapport zal er ongetwijfeld toe bijdragen, dat aan Amerikaanse zijde het inzicht in Nederland's na-oorlogse problemen wordt verdiept. Tevens zal het, zoals wordt gesteld in de inleiding, voor het Nederlandse volk een extra aansporing kunnen vormen om in de reeds verrichte inspanning te volharden en deze, waar mogelijk, zelfs nog te vergroten.

INTERNATIONALE NOTITIES.

DE INFLATIE IN BRAZILIË TIJDENS DE OORLOGSJAREN.

In het laatste nummer van „Conjuntura Econômica”¹⁾ is een korte beschouwing opgenomen, gewijd aan de plannen welke men bij het uitbreken van de oorlog in Brazilië koesterde ten aanzien van de financiering der oorlogsuitgaven en aan het inflatieproces waartoe het mislukken dezer plannen heeft geleid. In het hierbijgaande schema I²⁾

SCHEMA I.
Zoals men zich de financiering-voorstelde.

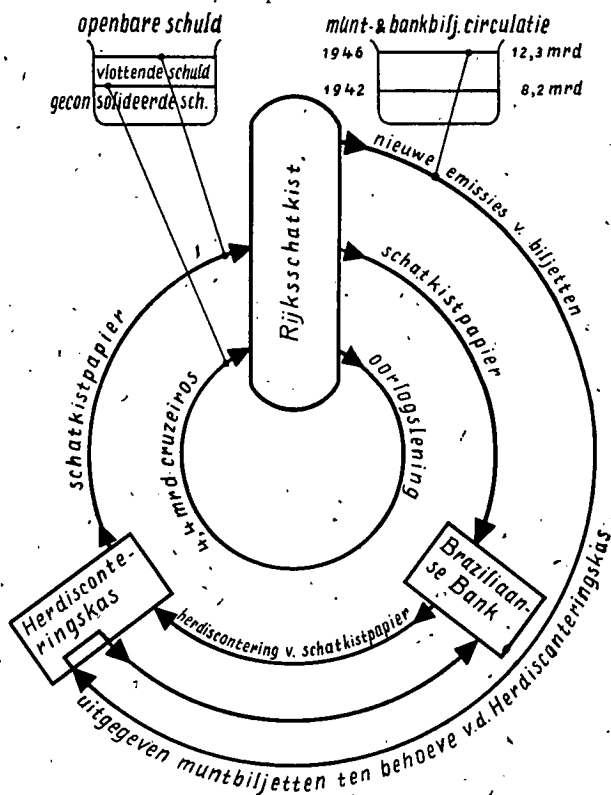

wordt weergegeven, hoe men zich aanvankelijk had gedacht in de door de oorlog ontstane behoefte aan bijzondere middelen te kunnen voorzien. In de eerste plaats werd besloten tot het sluiten van een oorlogslening, waarop de intekening door het publiek (afhankelijk van de hoogte van het inkomen) verplicht werd gesteld. Deze lening beliep 3 mrd cruzeiros. Daarnaast zouden er schatkistbiljetten worden uitgegeven tot een bedrag van 1 mrd, welke voornamelijk zouden worden ondergebracht bij de particuliere banken. Eventuele herdisconteringen dacht men op te kunnen vangen uit de opbrengst van de oorlogslening. De geldcreatie zou op deze wijze binnen nauwe grenzen blijven en ook de vlottende schuld niet belangrijk toenemen.

Al spoedig bleek echter na de uitgifte der oorlogslening, dat de behoefte aan geldmiddelen sterk was onderschat. Men zag zich genoodzaakt over te gaan tot de emissie van een aanvullende lening ten bedrage van 1,4 mrd, waarmee tevens de grens van de opnamecapaciteit van het publiek en de particuliere banken vrijwel bereikt bleek. Het plafond voor de uitgifte van schatkistpapier werd verhoogd van 1 mrd tot 7 mrd en nieuwe uitgiften lieten niet lang op zich wachten. Het hoeft geen betoog, dat verreweg het grootste deel van deze nieuwe uitgiften zijn weg vond naar de Banco do Brasil. Reeds na korte tijd begonnen echter ook hier de liquide middelen tekort te schieten en de bank begon schatkistpapier ter herdiscontering aan de herdisconteringskas aan te bieden. De uitgifte van nieuw schatkistpapier vond inmiddels voortgang en alda zag de herdisconteringskas zich gedwongen ter voldoening

aan haar verplichtingen een beroep op de schatkist te doen, welke zich geen andere weg meer open zag dan de uitgifte van muntbiljetten. Hiermee kwam het inflatieproces in volle gang en in de periode van 1942 tot 1946 steeg als gevolg hiervan de geldcirculatie van 8,2 mrd tot 20,5 mrd. Uiteraard nam ook de vlottende schuld van de Overheid op deze wijze enorm toe (zie schema II).

SCHEMA II.
Hoe het inflatieproces zich ontwikkelde.

Het beëindigen van de oorlog deed de behoefte aan geldmiddelen van de Overheid sterk teruglopen, en door de uitgifte van schatkistpapier drastisch te beperken, slaagde men er in vrij korte tijd in, de totale geldcirculatie op het niveau van 20,5 mrd cruzeiros te stabiliseren. Het gevaar van een verder voortgaand inflatieproces uit deze richting was daarna in principe afgewend, ook al bleef nog enige tijd de uit het exportsaldo resulterende toeneming van de goudvoorraad der centrale bank een potentieel gevaar inhouden.

DE TEXTIELPOSITIE IN FINLAND.

De Finse productie van textielgoederen, welke in 1938 voor ongeveer 85 pCt in de binnenlandse behoeften voorzag, daalde gedurende de oorlog, wegens gebrek aan grondstoffen, tot minder dan de helft van de vooroorlogse. Sinds 1945 heeft echter een aanzienlijke verbetering plaatsgevonden: de productie heeft het vooroorlogse niveau weer bereikt. Desondanks heeft Finland — inhaalvraag! — nog een groot tekort aan textielgoederen. De mogelijkheden om een grotere binnenlandse productie te bereiken en de moeilijkheden, welke daaraan zijn verbonden, werden besproken door Prof. Dr Jarl A. Wasastjerna in een artikel, gepubliceerd in het kwartaalbericht — nr 4 van November 1948 — der „Nordiska Föreningsbanken” (Helsinki).

Prof. Wasastjerna brengt hierbij de volgende punten ter sprake: 1. de grondstoffenpositie; 2. het arbeidsvraagstuk; 3. de toestand van de productie-installaties; 4. het loonniveau i.v.m. de concurrentiepositie en 5. de vooruitzichten voor de naaste toekomst.

Ad 1. Het is duidelijk, dat, wil men de productiecapaciteit volledig benutten, men moet kunnen beschikken over voldoende grondstoffen. De minimum voorraden,

¹⁾ Rio de Janeiro, December 1948.

²⁾ Overgenomen uit „Conjuntura Econômica”, evenals schema II.

welke hiervoor nodig zijn, komen overeen met een verbruik van 3 à 4 maanden. Dank zij het Amerikaanse katoencrediet beschikt Finland over voldoende ruwe katoen. De grondstoffen voor de wolindustrie zijn daarentegen slechts voldoende voor 2 à 3 maanden. In het bijzonder de verfstoffenpositie is voor de wolindustrie ongunstig, daar de benodigde verfstoffen momenteel slechts kunnen worden gekocht met harde valuta.

Ad 2. Het arbeidsvraagstuk is speciaal voor de katoenindustrie het ernstigst. Het totaal aantal werknemers bedroeg voor de oorlog ongeveer 11.000, tegen in September 1948 slechts 8.250. Vooral het tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten is groot. Bovendien heeft de arbeidsproductiviteit, welke gedurende de oorlog sterk was gedaald, de vooroorlogse hoogte nog niet bereikt. Tenslotte stuiten rationalisatiemaatregelen, zoals minder arbeidskrachten per machine-eenheid, op verzet van de zijde der werknemers.

Ad 3. De technische outillage is over het algemeen genomen sterk verouderd. Wil de voortbrenging, in plaats van te stijgen, in de naaste toekomst niet dalen, dan is vervanging en modernisering van het productie-apparaat beslist noodzakelijk. Verwezenlijking hiervan stuit al direct op grote moeilijkheden i.v.m. de slechte valutapositie van het land en de krappe geldmarkt. Finland zal t.a.v. dit vraagstuk moeten roeien met de riemen, die het heeft. Desondanks meent Prof. Wasastjerna, dat het mogelijk is om vooruit te komen.

Ad 4. Zodra de huidige nog grote vraag op de binnenlandse markt zal zijn bevredigd, zal de Finse textielindustrie moeilijkheden ondervinden met betrekking tot de buitenlandse concurrentie, daar de lonen in Finland relatief sterker zijn gestegen dan in het buitenland. Daar komt nog bij, dat de stijging der invoerrechten geen gelijke tred heeft gehouden met de stijging der groothandelsprijzen.

Ad 5. Er zijn stemmen, vooral uit consumentenkringen, die verhoging van de invoer van textielgoederen zouden toejuichen. Prof. Wasastjerna meent echter, dat de Finse textielindustrie in een betrekkelijk korte periode in staat zal zijn de binnenlandse markt genoegzaam te voorzien, zodat hij, met het oog op de Finse valutapositie, de import van grondstoffen en machines voor de textielindustrie prefereert boven de import van afgewerkte textielgoederen. „If we neglect this, the development will soon lead to dangers that are much greater than the inconveniences emanating from a temporary shortage of textiles, which we, by our own efforts, could speedily overcome”, aldus Prof. Wasastjerna.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De chartale geldbehoefte, welke zich regelmatig aan het einde van het jaar doet gevoelen, beïnvloedde ook in de afgelopen week de situatie ter geldmarkt. De callgeldrente werd verhoogd tot 1 pCt., terwijl bij overigens zeer geringe omzetten wegens het vrijwel afwezig zijn van vraag de markt-disconto's voor schatkistpromessen met korte en middelmatige looptijd een verdere stijging vertoonden t.o.v. de voorgaande week. Twee- en drie-maandspromessen noteerden $1\frac{1}{2}$ pCt., Mei- en Junipapier waren tegen $1\frac{7}{16}$ pCt. aangeboden, terwijl de langer lopende promessen practisch $1\frac{1}{2}$ pCt. noteerden, behalve het schaars aanwezige Julipapier, waarvan het markt-disconto zich op $1\frac{3}{8}$ pCt. stelde.

Onder invloed van de opnieuw begonnen politieke actie in Indonesië stegen de Indonesische fondsen op Maandag 21 December jl. zeer aanzienlijk in koers. Waarschijnlijk uit psychologische overwegingen nam het bestuur van de Vereniging voor den Effectenhandel op verzoek van de Minister van Financiën het besluit, om op Dinsdag 22 December voor Indonesische fondsen slechts koersstijgingen toe te laten tot ten hoogste 4 punten voor effecten, welke boven pari noteerden, en maximaal 2 punten voor

fondsen, welke beneden pari noteerden. Voorts mocht in alle fondsen slechts één notering tot stand komen. Reeds de volgende dag werd laatstgenoemde maatregel weer ingetrokken, behalve voor Indonesische fondsen, terwijl ook de stopkoersen voor die effecten van kracht bleven. Overigens heeft de afkondiging der stopkoersen tot nu toe weinig effect gesorteerd, daar na de hausse op Maandag jl. weer een kleine reactie intrad, zodat in de meerderheid der gevallen de stopkoersen niet of nauwelijks werden bereikt. De indruk bestaat dan ook, dat de aanvankelijk sterke koersstijging vooral door de beroepshandel is teweeggebracht.

De binnenlandse aandelenmarkt onderging van de koersstijging op de Indonesische fondsenmarkt slechts geringe invloed. De staatsfondsenmarkt onderging weinig koersveranderingen en was gedurende de gehele week vast gestemd.

	17 Dec 1948	23 Dec. 1948
A.K.U.	157	158 GB
v. Berkel's Patent	114	114
Lever Bros. Unilever C. v. A.	265	272½
Philips G. b. v. A.	223½	224½ GB
Koninklijke Petroleum	312	315½
H.A.L.	158½	158
N.S.U.	160	162½
H.V.A.	149½	163¾
Deli Mij C. v. A.	139½ GB	149½
Amsterdam Rubber	144	161 GB
Internatio	182	192

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN BELGIË. (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Goud-voorraad	Vorderingen o. b. buitenl. i. v. m. betalingsacc.	Tegode op het buitenland	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten op overheidsfondsen	Deel- en pasmunt
16 Sept. 1948	28.136	11.042	427	9.986	303	414
10 Nov. 1948	27.992	12.769	495	9.174	318	486
18 Nov. 1948	27.805	12.674	451	7.680	296	523
25 Nov. 1948	27.782	12.589	422	7.446	308	542
2 Dec. 1948	27.383	12.650	368	8.392	339	531
9 Dec. 1948	27.102	12.829	457	8.094	320	536
16 Dec. 1948	27.094	13.270	659	7.454	244	569

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		
				Schatkist	Buitenlandse banken	Totaal
16 Sept. 1948	657	91.729	81.568	22	2.425	6.251
10 Nov. 1948	795	92.852	82.619	116	2.804	6.258
18 Nov. 1948	804	92.240	81.664	259	3.253	6.558
25 Nov. 1948	814	91.642	81.376	367	2.835	6.288
2 Dec. 1948	819	92.893	82.004	423	2.617	6.121
9 Dec. 1948	838	92.880	82.789	491	2.352	5.972
16 Dec. 1948	848	92.987	82.199	534	2.374	6.246

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND. (Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buitel. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere credieten
31 Dec 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.113,7
7 Dec. 1948	5.803,9	214,1	145,0	47,6	4.310,0	1.393,6
15 Dec. 1948	5.806,7	193,1	138,7	47,4	4.337,9	1.353,6
23 Dec. 1948	5.803,1	222,6	170,7	47,4	4.520,2	1.223,7

ZWEEDSE RIJKSBANK.

(Voornaamste posten in miljoenen kronen).

Data	Metaal		Staatsfondsen		Saldo buitenland	Fondsen ter beschikking der staats-schuld	Promessen staats-schuld
	Goud	Over-waarde goud	Eigen	Vreemd			
31 Dec. 1946	839	532	1.544	504	284	94	182
30 Nov. 1948	178	113	3.115	191	211	—	182
7 Dec. 1948	177	112	3.129	206	220	—	182
15 Dec. 1948	177	112	3.171	219	230	—	182

Data	Biljetten in circulatie	Deposito's				Regularisatie-rekening	
		Direct opvraagbaar			45 dagen		Buiten-landse banken
		Totaal	Staat	Banken			
31 Dec. 1946	2.877	875	706	94	230	174	7
30 Nov. 1948	2.924	975	721	172	187	83	7
7 Dec. 1948	2.865	1.080	695	307	188	84	7
15 Dec. 1948	2.938	1.122	732	314	189	91	7

BANK VAN ENGELAND.

(Voornaamste posten in miljoenen ponden).

Data	Metaal-voorraad	Govt. debts and Govt securities	Fiduciary issue	Biljetten in circulatie	Biljetten in Banking Dept.
25 Dec. '46	0,2	1.449,1	1.450	1.428,2	22,1
8 Dec. '48	0,2	1.299,2	1.300	1.260,2	40,0
15 Dec. '48	0,2	1.229,3	1.300	1.286,9	13,3
22 Dec. '48	0,2	1.324,3	1.325	1.296,4	28,8

Data	Gouden en zilveren munten	Govt. securities	Other securities		Deposits		
			Disc. and advances	Securities	Totaal	Public deposits	Banken
25 Dec. '46	1,3	311,8	13,6	15,8	346,5	10,3	278,9
8 Dec. '48	3,2	355,8	17,7	23,9	422,6	9,8	308,7
15 Dec. '48	3,5	370,6	21,2	23,9	414,4	8,0	301,1
22 Dec. '48	3,8	379,1	14,4	23,1	431,2	14,7	310,0

VERKEER EN VERVOER IN NEDERLAND.

Omschrijving	Eenheid	Maandgem. 1938	Maandgem. 1947	Juni 1948	Juli 1948	Aug. 1948	Sept. 1948
Indexcijfer vervoer wilde binnenvaart		100	129	134	130	138	143
Vervoer wilde binnenvaart waarvan brandstoffen	1.000 t.	917	1.180	1.231	1.191	1.268	1.314
Wilde binnenvaart, prestatie	mill. t./km	260	334	330	357	377	352
		127	164	179	181	185	201
Indexcijfer eigen vervoer te water		100	105	136	172	121*	170*
Eigen vervoer te water	1.000 t.	600	629	819	1.030	731*	1.023*
Idem, prestatie	mill. t./km	45	43	61	66	58*	63*
Indexcijfer internat. binnenvaart (laadverm.)		100	35	49	45	44	46
Binnengekomen schepen	Aantal	6.146	1.860	2.818	2.850	2.960	3.109
Laadvermogen	1.000 t.	3.572	912	1.338	1.319	1.438	1.375
Lading		2.092	398	765	781	889	917
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.566	321	648	641	708	722
" " Belgische vlag	"	126	73	94	101	141	165
Vertrokken schepen	Aantal	6.082	1.923	2.825	2.906	2.828	3.117
Laadvermogen	1.000 t.	3.494	957	1.295	1.359	1.323	1.415
Lading		2.252	421	629	603	597	643
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	1.559	310	483	416	402	429
" " Belgische vlag	"	229	80	97	103	120	130
Schepen in rechtstreekse doorvaart	Aantal	2.144	1.141	1.635	1.403	1.270	1.379
Laadvermogen	1.000 t.	1.427	798	1.132	938	822	943
Lading		1.051	386	680	512	436	535
waarvan onder: Nederlandse vlag	"	199	122	181	126	103	104
" " Belgische vlag	"	544	196	377	290	241	320
Indexcijfer zeevaart (Inhoud)		100	42	53	58	59	59
Binnengekomen zeeschepen	Aantal	1.758	753	1.005	1.130	1.190	1.118
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.416	1.852	2.293	2.569	2.636	2.562
Idem, alleen geladen schepen	"	3.834	1.702	2.105	2.286	2.335	2.277
waarvan in lijnvaart	"	907	1.268	1.372	1.459	1.422	1.422
Vertrokken zeeschepen	Aantal	1.738	737	986	1.110	1.117	1.099
Bruto inhoud	1.000 R.T.	4.418	1.854	2.368	2.526	2.570	2.692
Idem, alleen geladen schepen	"	3.216	1.150	1.683	1.774	1.880	1.882
waarvan in lijnvaart	"	911	1.288	1.371	1.371	1.401	1.402
Goederenvervoer ter zee:							
Gelost bij invoer	1.000 t.	1.018	984	1.057	957	995	1.097
" " doorvoer	"	1.738	191	411	370	297	368
Geladen bij uitvoer	"	1.484	149	280	211	290	232
" " doorvoer	"	1.421	149	253	288	362	425
Indexcijfer goederenvervoer Ned. Spoorwegen		100	111	122	123	112*	120*
Goederenvervoer Ned. Spoorwegen, totaal	1.000 t.	1.207	1.344	1.487	1.499	1.365*	1.454*
waarvan grensoverschrijdend	"	412	262	308	274	269*	287*
Reizigerskilometers Ned. Spoorwegen	1 miljoen	285	565	580	642	734*	609*
Tonkilometers Ned. Spoorwegen	"	170	189	198	202		
Tramwegen, vervoerde reizigers	1 miljoen	21,2	47,0	40,7	43,0	44,9	44,2
Interloc. autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	5,7	14,9				
Locale autobusdiensten; vervoerde reizigers	"	4,4	9,8	12,5			
Indexcijfer verkeer op de rijkswegen		100	147	171	173	175	178
Slachtoffers verkeersongevallen:							
Overleden	Aantal	65	75	66	77	85	79*
Ernstig gewond	"	368	580	678	764	732	660*
Licht gewond	"	918	550	719	852	795	722*
Idem, indexcijfers:							
Overleden		100	115	102	118	131	122*
Ernstig gewond		100	158	184	208	200	180*
Licht gewond		100	60	78	93	86	79*
Luchtvaart (K.L.M.) *)							
Tonkm (vracht, post en bagage)	1.000	250	2.072	3.397	3.809	3.600	3.652
Passagiers km	1 miljoen	4,8	34,8	60,7	66,4	65,5	64,0

*) Bunkermateriaal e.d. niet inbegrepen. *) Excl. het West-Indië bedrijf en het Interinsulair bedrijf in Indonesië.

*) Voorlopig cijfer.

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 27 December 1948

		Activa.	
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—) 5.000,—
	Bijbank	,,	
	Agentsch.	,, 5.000,—	
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. 15, sub 4 van de Bankwet 1948)			5.000,—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.800.000.000—
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f	146.735.541,05) 443.200.896,73
	Bijbank	,, 1.328.627,08	
	Agentsch.	,, 6.802.706,44	
		f 154.866.874,57	
Op effecten, enz.		,, 153.833.825,81	
Op goederen en celen		,, 1.033.048,76	
		,, 154.866.874,57	
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)			—
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947			1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal		f 438.655.055,55	
Zilveren munt, enz.		,, 4.545.841,18	
		,, 443.200.896,73	
Papier op het buitenland		f 312.782.680,—	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		,, 138.986.927,84	
Buitenlandse betaalmiddelen		,, 6.099.264,91	
		,, 457.868.872,75	
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		,, 106.667.985,36	
Gebouwen en inventaris		,, 2.500.000,—	
Diverse rekeningen		,, 206.342.538,71	
		f 4.671.452.168,12	

		Passiva.	
Kapitaal		f 20.000.000,—	
Reservefonds		,, 12.759.703,05	
Bijzondere reserves		,, 54.447.566,03	
Pensioenfonds		,, 20.028.420,58	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		,, 110.593.790,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgifte)		,, 3.115.299.330,—	
Bankassigaties in omloop		,, 51.583,15	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist	f 178.525.520,95		
Geblokkeerde saldo's van banken	,, 38.560.152,12		
Geblokkeerde saldo's van anderen	,, 18.062.374,—		
Vrije saldo's	,, 890.339.288,27		
		,, 1.125.987.335,34	
Diverse rekeningen		,, 212.284.439,97	
		f 4.671.452.168,12	

- 1) Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- 2) Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) 36.894.550,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 142.976.316,50

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
15 Nov. '48	454.465	349.178	131.833	6	144.502
22 „ '48	453.841	341.049	126.819	6	145.716
29 „ '48	452.140	339.442	118.401	6	151.228
6 Dec. '48	442.421	340.399	141.140	6	143.955
13 Dec. '48	442.755	339.914	138.337	6	143.849
20 Dec. '48	442.927	318.143	159.603	5	148.614
27 Dec. '48	443.201	312.783	145.086	5	154.867

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldi van banken	Geblokkeerde saldi van anderen	Vrije saldi
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
15 Nov. '48	3.033.069	331.834	101.791	20.204	798.824
22 „ '48	3.031.397	362.430	61.881	19.104	782.631
29 „ '48	3.087.707	330.271	41.963	17.882	773.754
6 Dec. '48	3.071.950	312.229	56.275	19.016	790.544
13 Dec. '48	3.033.769	312.358	52.426	10.571	835.178
20 Dec. '48	3.054.367	291.048	46.011	18.670	845.060
27 Dec. '48	3.115.299	178.526	38.560	18.062	890.839

Ondernemingen, die het beste leidende personeel zoeken, speciaal met economische scholing, roepen sollicitanten op door middel van een annonce in de rubriek „Vacatures”. Het aantal reacties, dat deze annonces tongevolge hebben, is doorgaans uitermate bevredigend: begrijpelijk, omdat er bijna geen grote instelling is, die dit blad niet regelmatig ontvangt en waar het niet circuleert Opdrachten voor het volgend nummer dienen 3 Jan. a.s. in ons bezit te zijn.

De groei van het aantal personen-auto's in Nederland

Zie hiervoor het zo juist verschenen December-nummer van

Economisch-Statistisch Kwartaalbericht

Research uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Jaarabonnementen f 6,50 voor abonné's E.-S.B. f 5,—

Telefoon 38040, Rotterdam - Giro no. 8408

Verliesposten Voorkomend System

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Telefoon: Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementenprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar, voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese gebiedsdelen (per zeepost) f 26, overige landen f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6).

